

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อเปรียบเทียบความเข้าใจในการอ่านภาษาอังกฤษของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่เรียนด้วยวิธีสอน โดยใช้กิจกรรมแบบใช้เกมกิจกรรมเรียงภาพการ์ตูนประกอบเรื่อง วิธีสอนโดยใช้กิจกรรมแบบบทบาทสมมติ และวิธีสอนแบบธรรมดา โดยผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการอ่านและจะเสนอเป็นลำดับดังนี้คือ วิธีสอนโดยใช้กิจกรรมแบบใช้เกมกิจกรรมเรียงภาพการ์ตูนประกอบเรื่อง วิธีสอนโดยใช้กิจกรรมแบบบทบาทสมมติ และวิธีสอนแบบธรรมดา ดังนี้

เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการอ่าน

1. ความหมายของการอ่าน

การอ่านเป็นทักษะที่สำคัญอย่างหนึ่งที่มีมนุษย์ใช้สื่อความหมาย การอ่านมีอิทธิพลต่อความรู้สึกนึกคิด รีฟส์ (Reeves, 1966 : 2-3) กล่าวว่า "การอ่านมีความสำคัญต่อชีวิต ความคิดและความรู้สึก มนุษย์จะไม่หยุดการเรียนรู้ที่จะอ่านจนกว่าจะหยุดคิด" มีผู้ให้ทัศนะเกี่ยวกับการอ่านไว้หลายประการ เช่น

ลาโด (Lado, 1964 : 14) นักภาษาศาสตร์ที่มีชื่อเสียงกล่าวว่า การอ่านเป็นการรวมทักษะในการถอดความ การวิเคราะห์คำ ความหมายของคำ ความเข้าใจเนื้อเรื่อง การตีความ การให้ข้อคิดเห็น ซึ่งความคิดนี้สอดคล้องกับ แฮร์ริส (Harris, 1969 : 59) ผู้มีความเห็นว่า ความสามารถในการอ่านนั้นจะต้องอาศัยองค์ประกอบหลาย ๆ ประการ เช่น ต้องมีความเข้าใจในภาษา สามารถจับใจความเข้าใจทัศนะของผู้เขียนจากข้อความที่อ่าน และแนวทางในการเสนอความคิดของผู้เขียนได้

กู๊ดแมน (Goodman, 1967 : 125-135) ได้ชี้ให้เห็นประเด็นสำคัญเกี่ยวกับกระบวนการอ่าน (The Process of Reading) พอจะสรุปได้ว่า การอ่านเป็นกระบวนการเลือกสรรซึ่งหมายถึง การใช้ตัวชี้แนะ (Clues) ที่มีอยู่ในบริบทโดยอาศัยพื้นฐานจากการคาดคะเนของผู้อ่านเมื่อผ่านกระบวนการการคิดแล้ว ผู้อ่านจะเกิดแนวโน้มในการตัดสินใจสิ่งที่อ่านอาจจะยอมรับ ปฏิเสธ หรือแม้กระทั่งปรับเปลี่ยนความหมาย ซึ่งนั่นก็คือขั้นตอนของพัฒนาการของการอ่าน

บุช และเฮอริบเนอร์ (Bush and Huebner, 1970 : 90-91) ได้เสนอความคิดว่า การอ่านเป็นกระบวนการซึ่งเกิดจากการที่ผู้อ่านนำสัญลักษณ์ที่อ่านไปสัมพันธ์กับประสบการณ์เดิมของคนทำให้เกิดความคิดรวบยอดขึ้นในใจของผู้อ่านแล้วจึงมีพฤติกรรมเกิดขึ้นคือจะต้องมีทั้งการแปลความหมาย ปฏิบัติต่อบทที่อ่าน จุดมุ่งหมายในการอ่าน และการจัดระเบียบความคิดจากความหมายที่ได้รับจากการอ่าน

ลภา จินตนาเสรี (2521 : 1) ให้ความหมายการอ่านว่า คือการเปลี่ยนเสียงให้เป็นความหมายถ้าเป็นภาษาของตนเอง เมื่อผู้อ่านอ่านออกเสียงได้ก็มักจะรู้ความหมายไปด้วยในตัว แต่ถ้าเป็นการเรียนภาษาต่างประเทศ ผู้อ่านย่อมต้องอาศัยการสังเกต ความจำ และความชำนาญหลายด้านประกอบกันจึงจะเข้าใจความหมายของสิ่งที่อ่าน ความหมายดังกล่าวมีทั้งความหมายในระดับคำและความหมายในระดับประโยค คำ ๆ หนึ่งเมื่ออยู่โดดเดี่ยวอาจมีความหมายอย่างหนึ่ง แต่เมื่ออยู่ในรูปประโยค ความหมายอาจเปลี่ยนไปก็ได้ ความหมายยังแยกออกได้เป็น 2 ลักษณะคือ ความหมายตรงอักษรและความหมายที่ต้องผ่านการตีความ ความหมายที่ได้มาโดยการตีความ ผู้อ่านไม่อาจหาได้จากคำแปลศัพท์โดยตรง ผู้อ่านควรนิยามความหมายตรงตามตัวอักษรของคำหรือข้อความนั้น ๆ ก่อน แล้วจึงนำเอาลักษณะหรือคุณสมบัตินั้นมาเป็นแนวทางในการตีความต่อไป เพื่อจะได้เข้าใจข้อความที่อ่านอย่างแท้จริงและเข้าใจถึงจุดประสงค์ของผู้เขียน

เบรส (Bress, 1970 : 127-135) ได้ให้คำจำกัดความและข้อคิดเห็นเกี่ยวกับการอ่านไว้ดังนี้

1) การอ่าน หมายถึง การเข้าใจความหมายของอักษรต่าง ๆ ที่นำมารวมกันไว้ เพื่อสอนให้เด็กรู้ว่าตัวอักษรใดใช้แทนอะไรแล้วสามารถอ่านเอาความหมายได้

2) การอ่าน หมายถึง กระบวนการทางความคิดอย่างแท้จริง การอ่านจะต้องมีการปรับปรุงอยู่เสมอเพราะเป็นกระบวนการทางสมองที่ซับซ้อน

3) การอ่านเป็นเครื่องช่วยถ่ายทอดความคิด ข้อเท็จจริง และความรู้สึกต่าง ๆ ของผู้เขียนไปยังผู้อ่านได้อย่างแม่นยำและด้วยความเข้าใจ

แฮร์ริส และไซเปย์ (Harris and Sipay, 1979 : 27) กล่าวว่า การอ่านคือ การกำหนดขอบเขตของความหมายซึ่งเป็นผลมาจากการรับสัญลักษณ์ทางภาษา (Perception of Graphic Symbols) แล้วแปลความหมายสัญลักษณ์เหล่านั้นโดยอาศัยประสบการณ์การใช้ภาษาพูดและประสบการณ์ด้านอื่น ๆ ของผู้อ่านมาประกอบกัน ผู้อ่านที่ดีต้องสามารถนำเอาประสบการณ์ของตนเองมาบูรณาการให้สัมพันธ์กับสิ่งที่อ่านได้

ดูบิน (Dubin, 1982 : 27) สรุปว่า การอ่านเป็นทักษะที่ซับซ้อนและมีองค์ประกอบและคุณลักษณะมากมายประกอบกัน เช่น องค์ประกอบทางจิตวิทยา สภาพร่างกาย ตลอดจนสภาพสังคมรวมอยู่ด้วย การอ่านจึงถือได้ว่าเป็นการรวมกระบวนการทางภาษาซึ่งต้องมีความรู้หรืออาศัยความรู้หลาย ๆ ด้าน

สรุปว่า การอ่านคือ การแปลความหมายจากสิ่งที่เห็น (ตัวอักษร) ออกมาเป็นความคิดและคำพูด (เสียง) บางครั้งไม่ต้องออกเสียงก็สามารถเข้าใจความหมายได้

2. ชนิดของการอ่าน

การอ่านมีหลายประเภท ดวงเดือน แสงชัย (2533 : 25-26) พอลจะสรุปเป็นประเภทใหญ่ ๆ ได้ดังนี้

1) การอ่านออกเสียง สำหรับนักเรียนระดับประถม เป็นการฝึกจังหวะ วรรคตอน ฝึกสำเนียง ให้นักเรียนอ่านออกเสียงอย่างถูกต้องมากกว่าจะให้เข้าใจข้อความไปด้วยในขณะที่อ่าน

2) การอ่านในใจ เป็นการอ่านที่ไม่ออกเสียง มุ่งเน้นการอ่านจับใจความได้อย่างรวดเร็วและถูกต้อง ซึ่งเป็นทักษะขั้นพื้นฐานของการอ่านทุกชนิด ในบางครั้งเราก็จะเรียกการอ่านในใจว่าการอ่านจับใจความ

การอ่านมีประโยชน์ ภาณี รูปนวงศัศานติ (2520 : 30-31) กล่าวถึงประโยชน์ของการอ่านไว้ดังนี้

- 1) ทำให้เกิดความเพลิดเพลิน
- 2) ทำให้เกิดความรู้และช่วยในการศึกษาค้นคว้าเรื่องราวต่าง ๆ
- 3) ทำให้เกิดความเข้าใจในตนเองและผู้อื่น ทำให้เห็นปัญหาและวิธีการแก้ไข
- 4) ทำให้เกิดจินตนาการแก้ความทุกข์ได้
- 5) ทำให้เกิดความกล้าในการต่อสู้ชีวิต เหมือนตัวละครที่ได้อ่าน
- 6) ทำให้สามารถวิจารณ์สิ่งต่าง ๆ ได้อย่างถูกต้องเพราะมีความรู้ มีประสบการณ์ที่ได้รับจากการอ่านหนังสือ
- 7) ทำให้ประสบผลสำเร็จในการประกอบอาชีพ เพราะได้นำความรู้ในการอ่านมาปรับปรุงให้ดีขึ้นเสมอ
- 8) ทำให้เป็นคนรอบรู้ เรียบเก่ง

3. องค์ประกอบสำคัญในการอ่าน

มิลเลอร์ (Miller, 1971 : 10) ผู้เชี่ยวชาญทางด้านการสอนอ่าน ได้กล่าวถึงองค์ประกอบที่สำคัญของการอ่านไว้ดังนี้

- 1) การกวาดสายตา (Eye Span) การอ่านหนังสือนั้นประสาทตาถือว่าสำคัญที่สุดที่จะรับภาพสู่สมอง ความเร็วในการอ่านจะขึ้นอยู่กับภาวะที่ตาเราเคลื่อนที่ไปตามตัวอักษรที่เรียงลำดับกันอยู่ที่ละบรรทัดให้ต่อเนื่องกันไปเป็นตอนและเป็นบท
- 2) กระบวนการคิด (Thinking Process) อัตราการรับรู้ของแต่ละคนมีกระบวนการที่ก่อให้เกิดความคิดต่างกัน คนที่ประสาทปกตินั้น เมื่อสายตาจับอยู่ที่ตัวอักษรในย่อหน้าใดย่อหน้าหนึ่ง สมองจะเป็นศูนย์กลางรับภาพที่ปรากฏสู่สายตานั้นแล้วแปลความออกมาทันที ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับอัตราความเร็วของสมองในการแปลภาพออกมาเป็นความหมาย
- 3) การเคลื่อนความเร็วของสายตา (Eye Movement) เป็นองค์ประกอบทาง

สรีระเบื้องต้นของการฝึกความเร็วในการอ่าน ผู้อ่านจะเพิ่มความเร็วในการอ่านได้โดยการฝึกเคลื่อนสายตาไปมาให้รวดเร็ว

องค์ประกอบที่สำคัญอีกอย่างหนึ่งที่จะช่วยให้ผู้อ่านเกิดความเข้าใจเรื่องที่อ่านได้รวดเร็วยิ่งขึ้นคือ ความรู้เดิม (Background Knowledge) ซึ่งโคดี (Coady, 1979 : 7) ได้กล่าวไว้ว่า ความรู้เดิมนั้นเป็นตัวแปรที่สำคัญ ที่ผู้สอนอ่านและผู้เรียนพึงระมัดระวังไม่ควรมองข้ามไป เพราะนักเรียนที่มีความรู้เดิมเกี่ยวกับเรื่องที่อ่านจะเรียนได้ดีกว่านักเรียนที่ไม่มีความรู้เดิมเกี่ยวกับเจ้าของภาษาเลย เพราะความรู้เดิมจะทำให้นักเรียนมีความสามารถที่จะเข้าใจสิ่งที่อ่านได้อย่างมีเหตุผลและเข้าใจข้อความที่มีโครงสร้างมากกว่า

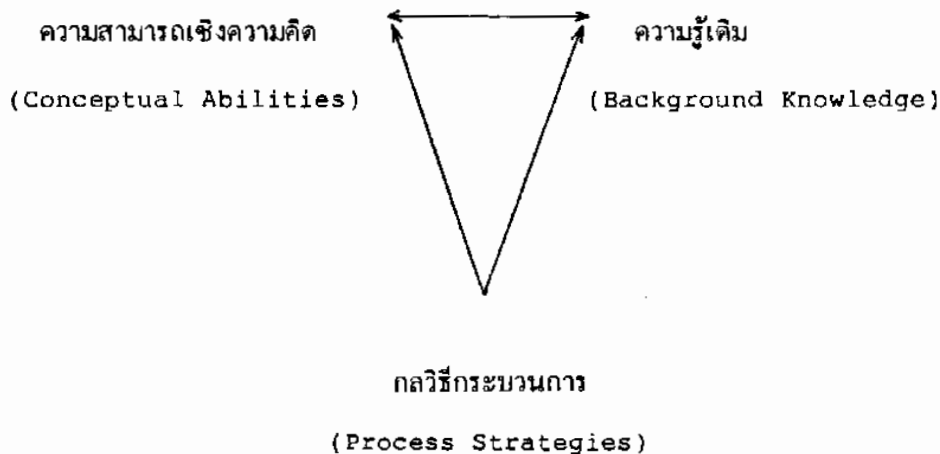
ดังนั้นจึงจำเป็นอย่างยิ่งที่ครูผู้สอนภาษาอังกฤษควรหันมาสนใจเรื่องความรู้เดิมของนักเรียนให้มาก เพื่อเป็นการช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจเรื่องที่อ่านได้ง่ายขึ้น

4. รูปแบบของการอ่าน

นักจิตภาษาศาสตร์แนวพุทธินิยม คาร์เรลและไอสเตอร์โฮลด์ (Carrell and Eisterhold, 1983 : 555) และโคดี (Coady, 1979 : 7) เสนอว่ารูปแบบของการอ่านเกิดขึ้นได้ด้วยการปฏิบัติของบัจจัย 3 ประการคือ

- 1) ความสามารถด้านความคิดระดับสูงหรือความสามารถทางสติปัญญา
- 2) ความรู้เดิม
- 3) กลวิธีการระบวนการ

บัจจัยทั้งสามประการสามารถเขียนเป็นโครงแบบของกระบวนการอ่านภาษาอังกฤษเป็นภาษาที่สองหรือภาษาต่างประเทศได้ดังนี้

ภาพประกอบ 1 โครงแบบแสดงกระบวนการอ่านภาษาอังกฤษของผู้เรียนภาษาอังกฤษเป็นภาษาที่สอง

จากโครงแบบตามภาพประกอบ 1 อธิบายได้ว่า ความรู้เดิมเป็นปัจจัยส่วนหนึ่งของการอ่านเป็นส่วนที่สำคัญต่อสติปัญญาหรือความสามารถเชิงความคิด เพราะในขณะที่ผู้อ่านคำสั่งดำเนินการอ่านนั้น สมองผู้อ่านมิได้ว่างเปล่าหรือไม่รู้เรื่องเกี่ยวกับข้อความที่อ่านเสียเลยทีเดียว ผู้อ่านจะนำความรู้เดิมที่สั่งสมเอาไว้มารวมกันเข้ากับความรู้ใหม่ที่ได้รับจากการอ่าน และนำมาผสมผสานกันกลายเป็นข้อความที่รับรู้ในขณะนั้น

5. ความเข้าใจในการอ่าน

ความเข้าใจในการอ่านเป็นหัวใจของการอ่าน ดังนี้ ทิงเกอร์ (Tinker, 1952 : 15) กล่าวว่าความเข้าใจเป็นจุดหมายปลายทางของการอ่านทุกชนิด เพราะถ้าสามารถเข้าใจเรื่องราวที่อ่านได้อย่างถูกต้องก็จะได้รับความรู้จากการอ่านเต็มที่ ดังนั้นในการอ่านเพื่อให้เข้าใจเนื้อเรื่องนั้นผู้สอนจะต้องทราบถึงองค์ประกอบพื้นฐานของการอ่านเพื่อจะได้ฝึกให้นักเรียนมีทักษะการอ่านที่ถูกต้อง

รัสเซล (Russel, 1961 : 198-199) กล่าวว่า การอ่านเพื่อความเข้าใจ
เนื้อเรื่อง ควรควรมีวิธีฝึกดังนี้

- 1) ให้นักเรียนหาข้อความหรือประโยคที่เป็นใจความสำคัญของย่อหน้านั้น
- 2) ให้เลือกคำออกลำดับเหตุการณ์ตามที่เกิดขึ้น
- 3) กำหนดแนวทางที่ต้องการให้นักเรียนก่อนที่จะให้นักเรียนอ่าน
- 4) รวบรวมความคิดจากเรื่องที่อ่านแล้วเขียนโดยใช้คำพูดของนักเรียน

ซิงเกอร์ (Singer, 1981 : 476) ได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับงานวิจัยด้านการทำ
ความเข้าใจในการอ่านและการปรับปรุงการอ่าน ซึ่งได้ดำเนินการมาเป็นศตวรรษพบว่าในช่วง
1978-1982 ได้มีการวิจัยมากขึ้นเกี่ยวกับขบวนการเข้าใจการอ่านขั้นพื้นฐาน และวิธีสอนมีทฤษฎี
ใหม่ ๆ มากมายที่พยายามจะอธิบายถึงโครงสร้างของการอ่านเพื่อความเข้าใจ การใช้ถ้อยคำ
หลากหลาย

ชวาล แพร์ตกุล (2516 : 229-245) ได้ให้ความหมายของความเข้าใจในการ
อ่านว่าเป็นความสามารถในการผสมผสานแล้วขยายความรู้ความจำให้ได้ไกลออกไปจากเดิม
อย่างสมเหตุสมผล ซึ่งจะต้องมีคุณสมบัติ 4 ประการคือ

- 1) รู้ความหมายและรายละเอียดย่อย ๆ นั้นมาก่อน
- 2) รู้ส่วนเกี่ยวข้องความสัมพันธ์ระหว่างขั้นความรู้ย่อย ๆ เหล่านั้น
- 3) สามารถอธิบายสิ่งเหล่านั้นได้ด้วยภาษาของตนเอง
- 4) เมื่อพบสิ่งใดที่มีสภาพทำนองเดียวกันกับที่เคยเรียนรู้มาแล้วก็สามารถตอบและ

อธิบายได้

ความเข้าใจนี้เป็นพื้นฐานสำคัญของปัญญา แสดงออกด้วยพฤติกรรม 3 ประการดังนี้

- 1) การแปลความ (Translation) หมายถึง การแปลเรื่องเดิมให้ออกมาเป็นคำใหม่
ภาษาใหม่ หรือแบบใหม่
- 2) การตีความ (Interpretation) หมายถึง การเก็บความเดิมมาบันทึกใหม่
เรียบเรียงใหม่ หรือร้อยกรองใหม่ เป็นการมองเรื่องเดิมในแง่ใหม่ค้นหาเปรียบเทียบทั้งความ
สำคัญและความสัมพันธ์ส่วนย่อย ๆ ภายในเรื่องราวนั้นย่อเรื่องต่าง ๆ จนเป็นข้อสรุปได้

3) การขยายความ (Extrapolation) หมายถึง การอนุมาน หรือขยายความคิดให้กว้างลึกหรือไกลกว่าข้อเท็จจริงที่ประจักษ์อยู่ในเรื่องนั้น ๆ

นอกจากนี้ สมุทฺธ เชนเชาวนิช (2528 : 92) ได้กล่าวว่า ความเข้าใจ (Comprehension) คือ ความสามารถอันพึงประสงค์จากสิ่งที่อ่านได้อย่างมีประสิทธิภาพมากที่สุดเท่าที่จะทำได้ ความเข้าใจถือเป็นเรื่องราวที่มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับการศึกษาและประสบการณ์ต่าง ๆ หลาย ๆ ด้านของแต่ละคน และถือว่าเป็นองค์ประกอบที่สำคัญอย่างหนึ่งของการอ่าน เพราะถ้าอ่านแล้วไม่เกิดความเข้าใจใด ๆ เลย ก็อาจกล่าวได้ว่ายังไม่เกิดการอ่านที่แท้จริง ไม่ได้สื่อความหมายอะไรทั้งสิ้นและยังทำให้เสียเวลาไปโดยเปล่าประโยชน์อีกด้วย

เมื่อพิจารณาความเข้าใจในการอ่านดังกล่าวมาข้างต้นจะเห็นได้ว่า การที่ผู้อ่านจะมีความเข้าใจในการอ่านได้ดั่งนั้น ผู้อ่านต้องมีความรู้ในเรื่องความหมายของคำ กลุ่มคำ การเรียบเรียงประโยค และการมองเห็นความสัมพันธ์ของแต่ละประโยคชัดเจน ดั่งนั้นครูสอนภาษาอังกฤษจึงควรหาวิธีการที่ดีมาใช้ในการฝึกอ่านให้กับนักเรียนให้สามารถอ่านได้อย่างมีประสิทธิภาพ

6. ระดับความเข้าใจในการอ่าน

ดัลแมน และคนอื่น ๆ (Dallman and Others, 1974 : 166) ได้แบ่งระดับความเข้าใจในการอ่านไว้ 3 ระดับคือ

1) ระดับความเข้าใจในข้อเท็จจริง (Factual Level) หมายถึง ความเข้าใจเนื้อเรื่องที่อ่านตามตัวหนังสือที่เขียนไว้

2) ระดับความเข้าใจขั้นตีความ (Interspection Level) หมายถึง ความเข้าใจโดยอาศัยการสรุปความ ตีความ และแปลความหมายจากเรื่องที่อ่านได้

3) ระดับความเข้าใจขั้นประเมินค่า (Evaluation Level) หมายถึง ความสามารถในการประเมินค่าสิ่งที่ผ่านมาโดยอาศัยความรู้และประสบการณ์ของผู้อ่านพิจารณาและตัดสิน

สมิท และบาร์เรท (Smith and Barret, 1979 : 317) ได้แบ่งความเข้าใจในการอ่านเป็น 4 ระดับคือ

- 1) ระดับความเข้าใจตามตัวอักษร (Literal Comprehension) เป็นความเข้าใจพื้นฐานที่ผู้อ่านจะเข้าใจว่าผู้เขียน เขียนว่าอย่างไร
- 2) ระดับความเข้าใจขอบข่ายที่เกี่ยวข้องกับเรื่อง สามารถโยงกับเหตุการณ์อื่น ๆ ได้
- 3) ระดับความเข้าใจที่ประเมินผลเกี่ยวกับเรื่องที่อ่านได้ (Evaluation)
- 4) ระดับความเข้าใจที่ทำให้เกิดทัศนคติ เปลี่ยนแปลงความเชื่อ ความรู้สึกนึกคิดได้ (Appreciation)

นอกจากนี้ เบอร์มิสเตอร์ (Burmeister, 1974 : 1481) ได้แบ่งระดับความเข้าใจในการอ่านแยกย่อยออกไปถึง 7 ระดับคือ

- 1) ระดับความจำ (Memory) เป็นระดับของการจำที่ผู้เขียนได้กล่าวคือ การจำหรือเข้าใจเกี่ยวกับข้อเท็จจริง วันที่ คำจำกัดความ ใจความสำคัญของเรื่องและลำดับเหตุการณ์ของเรื่อง
- 2) ระดับแปลความ (Translation) เป็นการนำข้อความหรือสิ่งที่เข้าใจไปแปลเป็นรูปอื่น เช่น การแปลภาษาหนึ่งเป็นอีกภาษาหนึ่ง การถอดความ เป็นต้น
- 3) ระดับการตีความ (Interpretation) เป็นการเข้าใจหรือมองเห็นความสัมพันธ์กับสิ่งที่ผู้เขียนไม่ได้บอกไว้ เช่น หาเหตุผลเมื่อบอกผลมาให้ การคาดการณืล่วงหน้า
- 4) ระดับการประยุกต์ใช้ (Application) เป็นการเข้าใจหรือมองเห็นหลักการแล้วนำหลักการไปประยุกต์ใช้จนประสบความสำเร็จ
- 5) ระดับการวิเคราะห์ (Analysis) เป็นความเข้าใจและรู้ในแง่ของการตรวจตราส่วนย่อยที่ประกอบเข้าเป็นส่วนเต็ม เช่น การวิเคราะห์คำโฆษณาชวนเชื่อ การแยกแยะวิเคราะห์คำประพันธ์ การรู้ถึงการให้เหตุผลผิดของผู้เขียน
- 6) ระดับการสังเคราะห์ (Synthesis) เป็นการนำความคิดเห็นที่ได้จากการอ่านมาผสมกัน แล้วจัดเรียบเรียงใหม่
- 7) การประเมินผล (Evaluation) เป็นการวางเกณฑ์แล้วตัดสินสิ่งที่อ่านโดยอาศัยหลักเกณฑ์ที่ตั้งไว้เป็นบรรทัดฐาน เช่น เรื่องราวที่อ่าน อะไรเป็นความจริง (Fact) อะไรบ้างที่เป็นจินตนาการ (Fantasy) อะไรบ้างที่เป็นความคิดเห็น (Opinion)

จากการแบ่งระดับความเข้าใจที่กล่าวมาข้างต้นจะเห็นได้ว่า ระดับความเข้าใจจะเป็นแนวทางกำหนดจุดประสงค์การเรียนรู้ของผู้เรียนว่าจะสอนอ่านให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจอยู่ในระดับใดจึงจะเหมาะสม

เสาวลักษณ์ รัตนวิเศษ (2528 : 1-8) กล่าวว่า หลักการอ่านนั้นเกี่ยวข้องกับกระบวนการอยู่ 2 กระบวนการคือ การติดตามว่าผู้เขียนพูดว่าอะไรและคิดว่าผู้เขียนหมายถึงอะไร วิธีสอนและเทคนิคการสอนอ่านนั้นผู้สอนแต่ละคนอาจใช้เวลาแตกต่างกันไป ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความสามารถในการอ่านของแต่ละคน และพื้นฐานเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมอื่น ๆ ด้วย ในการหาเหตุผลของข้อความที่อ่านนั้น ผู้เชี่ยวชาญการอ่านได้ค้นคว้าไว้ตามกระบวนการคิด (Thinking Process) มีหลายวิธีคือ

1) Top-Level Structure Method เป็นวิธีที่เน้นหนักในการสอนให้นักเรียนเกิดประสบการณ์ด้วยตนเองในการที่จะพิจารณาว่าความคิดหรือปัญหาของข้อความนั้นไปในแนวใด เมื่อเข้าใจโครงการเขียนหรือแผนการของผู้เขียน นักเรียนก็จะพบความคิดหลัก (Main Idea) และรายละเอียดอื่น ๆ อีกด้วย

2) The Reader Selected Miscues Technique ให้นักเรียนอภิปรายเพื่อที่จะเดาความหมายของคำยากที่พบในข้อความที่อ่าน หลังจากที่ย่ออ่านแล้วการอภิปรายของครูจะช่วยให้เข้าใจยิ่งขึ้น และรู้ว่าตนเองมีจุดบกพร่องตรงไหน

3) The Cloze Procedure เป็นวิธีที่ให้นักเรียนอภิปรายถึงคำที่ลบออกไป ซึ่งพวกเขาจะต้องหามาเติมให้ได้ความสมบูรณ์ โดยคิดจากข้อความที่แวดล้อมอยู่

4) The ERICA Model Method เน้นให้นักเรียนเกิดประสบการณ์ด้วยตนเอง โดยผ่านกระบวนการ 4 ขั้นตอนคือ

- 4.1) การเตรียมสำหรับอ่าน (Preparing for Reading)
- 4.2) การคิดในสิ่งที่ได้อ่าน (Thinking through the Reading)
- 4.3) การแยกแยะและรวบรวมความรู้ที่ได้ (Extracting and Organizing Information)
- 4.4) การแปลความหรือตีความความรู้นั้น (Translating and Interpreting Information)

จากหลักการและขั้นตอนในการสอนอ่านที่กล่าวมานี้พอสรุปได้ว่า การอ่านที่ดีนั้นจะต้องมีการตั้งจุดมุ่งหมายในการอ่าน สำนักรายละเอียดของเรื่องที่อ่าน ตั้งคำถามเกี่ยวกับเรื่องที่อ่าน แล้วฝึกอ่านจนสามารถจับสาระสำคัญของเรื่องที่อ่านให้ได้ ซึ่งจะเป็นการอ่านที่มีประสิทธิภาพได้

ในการสอนทักษะการอ่านระดับประถมศึกษาปีที่ 5 และ 6 นั้น เป็นการอ่านเพื่อความเข้าใจภาษาอังกฤษ การอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจตามรูปแบบที่กระทรวงศึกษาธิการ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2525 : 60-61) กำหนดเอาไว้ในหนังสือคู่มือ English Is Fun Book I-IV มีทั้งกิจกรรมกลุ่มและกิจกรรมรายบุคคล ซึ่งพอจะสรุปเป็นขั้นตอนได้ดังนี้คือ

1) นักเรียนทุกคนอ่านเนื้อเรื่องในใจ พร้อมกับดูภาพประกอบ (ถ้ามี) โดยการอ่านเนื้อเรื่องทั้งหมดก่อน เพื่อรู้ว่าเรื่องราวเป็นอย่างไร เมื่ออ่านตลอดแล้วก็เริ่มอ่านใหม่เป็นครั้งที่ 2 เมื่อพบคำยาก หรือคำศัพท์ที่ไม่ทราบก็ให้เดาความหมายจากภาพและเนื้อเรื่องที่อ่าน

2) แบ่งนักเรียนเป็นกลุ่มละ 4-5 คน ปิดหนังสือช่วยกันเล่าเรื่องย่อ ๆ ให้อีกกลุ่มฟัง โดยเล่าเป็นภาษาไทยเพื่อตรวจสอบว่านักเรียนในกลุ่มนั้นมีความเข้าใจอย่างไร

3) ส่งตัวแทนออกมาเล่าให้เพื่อนทั้งชั้นฟัง แล้วทุกคนช่วยกันสรุปแก้ไขเพิ่มเติมให้ถูกต้องสมบูรณ์

4) ครูตั้งคำถามเกี่ยวกับเรื่องที่อ่านเพื่อให้นักเรียนค้นหาคำตอบจากเรื่องที่อ่าน

5) ถ้าบางบทอ่านมีการแสดงบทบาทสมมติ ก็ให้นักเรียนแสดงบทบาทสมมติตามบทอ่านนั้นด้วย

6) ให้นักเรียนตอบคำถามท้ายบท

ซึ่งเราจะเห็นว่า กิจกรรมในการสอนอ่านเพื่อความเข้าใจในหนังสือ (English Is Fun) นั้น เน้นให้นักเรียนใช้ภาษาเพื่อการสื่อสาร เตือนใจ แก้วโอภาส (2526 : 14-27) สรุปว่า ควรเน้นการฝึกให้ผู้เรียนมีบทบาทสำคัญที่สุดในการเรียน ครูจะเป็นเพียงผู้แนะนำและป้องกันให้นักเรียนเท่านั้น เน้นการฝึกการทำงานเป็นกลุ่มเพื่อเป็นการฝึกภาษาอย่างเต็มที่ และการสอนต้องอาศัยกิจกรรมเป็นสื่อ เช่น การเล่าเรื่องแบบใช้เกมกิจกรรมเรียงภาพการ์ตูน ประกอบเรื่อง การแสดงบทบาทสมมติ การอ่านแผนภูมิ หรือแผนผัง เป็นต้น

นักวิชาการหลายคนเชื่อว่าความเข้าใจในการอ่านไม่ได้เป็นกระบวนการเพียงอย่างเดียว แต่เน้นกระบวนการที่ซับซ้อนอันประกอบด้วยกระบวนการย่อย ๆ ที่มีปฏิสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน แชนมวล และไอเซนเบิร์ก (Samuels and Eisenberg, 1981 : 479) ได้ให้ความเห็นว่า ความซับซ้อนของกระบวนการอ่านและลักษณะความสัมพันธ์ของกระบวนการย่อย ๆ ซึ่งมีการพิสูจน์กันว่าทักษะทางการอ่านและความเข้าใจเป็นกระบวนการที่ไม่สามารถแยกออกอย่างง่าย ๆ ทฤษฎีกระบวนการย่อยเหล่านี้ แนะนำว่าผลได้จากกระบวนการย่อยอันหนึ่งจะเปิดโอกาสให้ได้รับผลในกระบวนการนั้น ๆ และถ้าหากการพัฒนาทางการอ่านยังไม่เพียงพอหรือการทำหน้าที่ผิดพลาดของกระบวนการย่อยใด ๆ ก็จะมีผลต่อทักษะย่อยอื่น ๆ ด้วย การให้เหตุผลดังกล่าวนี้เป็นความพยายามที่จะปรับปรุงความเข้าใจในการอ่าน ซึ่งรวมถึงองค์ประกอบอื่น ๆ เช่น เกี่ยวกับความสามารถและความรู้ที่จำเป็นในการปฏิบัติกระบวนการย่อย ๆ นั้น

การอ่านเพื่อความเข้าใจ เหมาะสมกับปัญหาและความต้องการในระดับประถมศึกษาหลายประการ เพราะว่่าก่อให้เกิดประโยชน์ดังนี้

- 1) ทำให้นักเรียนมีสมาธิและความรับผิดชอบในการเรียนมากขึ้น
- 2) ทำให้นักเรียนสามารถช่วยเหลือตนเองในการศึกษาในระดับที่สูงขึ้นในภายหน้า โดยไม่ต้องพึ่งพาอาศัยครูอยู่ตลอดเวลา
- 3) เป็นพื้นฐานในการศึกษาขั้นสูงต่อไป เพราะอย่างยิ่งสูงมากเท่าไรการอ่านเพื่อความเข้าใจด้วยตนเองยังมีความสำคัญมากเท่านั้น

ในการอ่านเพื่อความเข้าใจภาษาอังกฤษนั้น มีผู้เสนอกิจกรรมที่น่าสนใจคือ

- 1) บทเรียนสำเร็จรูปอย่างง่าย (Linear Self Instruction Program) ครูผู้สอนสามารถดัดแปลงเอามาใช้ได้ เพราะในบทเรียนนี้ประกอบด้วย เนื้อหา แบบทดสอบ คำเฉลยตามลำดับ ซึ่งสามารถใช้ในการอ่านจับใจความได้ดีเมื่ออ่านเนื้อเรื่องจบแล้ว และตรวจคำตอบได้จากเฉลยได้ด้วยตนเอง เมื่อผิดก็สามารถแก้ไขให้ถูกต้องได้ด้วยตนเอง (วรายา เพชรประดับ 2530, อ้างถึงใน ประเสริฐ ศิลปะ, 2521 : 178)

- 2) การอ่านโดยการปฏิบัติตามบัตรงาน เป็นการอ่านที่มีการกำหนดกิจกรรมและขั้นตอนในการอ่านการค้นคว้าเอาไว้ในบัตรงานตามลำดับขั้นตอน นักเรียนต้องปฏิบัติตามนั้น (ชาญ ชาญพิทยากุล, 2526 : 10-12)

3) การอ่านจับใจความโดยใช้ภาพการ์ตูนเป็นสื่อ (Comic Book) หมายถึง การอ่านเนื้อเรื่องที่มีภาพการ์ตูนประกอบ เพื่อที่จะได้ให้ผู้อ่านสามารถเข้าใจเนื้อเรื่องได้ง่ายขึ้น อาจจะเขียนเป็นเรื่องราวติดต่อกันก็ได้ (ประทีป แจ่มจิตต์ 2529. อ้างถึงใน เซาวลิต ชำนาญ. 2521 : 217)

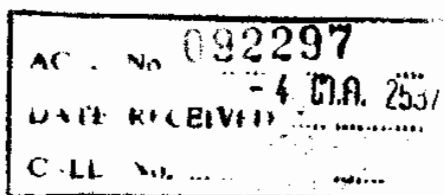
4) การแสดงบทบาทสมมติประกอบการอ่าน (Role Play) เมื่อนักเรียนอ่านเนื้อเรื่องแล้วนักเรียนจะเลียนแบบตัวละครที่มีอยู่ในเรื่อง โดยการออกมาแสดงด้วยการแต่งตัวหรือแต่งฉากก็ได้ คือจะเป็นเพียงการแสดงกริยาและบุคลิกเลียนแบบตัวละครเท่านั้น ซึ่งเป็นการมุ่งเน้นให้นักเรียนแสดงออก ได้คิด ได้ร่วมมือกันแก้ปัญหาที่เกิดขึ้น ซึ่งมีทั้งกิจกรรมกลุ่มและกิจกรรมรายบุคคล (อภรม สนิทपाल, 2524 : 214)

5) กิจกรรมรายบุคคล (แบบธรรมชาติ) หมายถึง การอ่านที่ครูมอบงานให้นักเรียนศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองโดยมีกิจกรรมต่าง ๆ ที่ส่งเสริมในการศึกษานั้น ๆ เช่น การสรุปเนื้อเรื่อง การรายงาน การตอบคำถามบ้าง ซึ่งนักเรียนต้องกระทำกิจกรรมตามลำพังคนเดียว อันเป็นวิธีการส่งเสริมการเรียนรู้ด้วยตนเองที่ดีอีกวิธีหนึ่ง (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, 2525 : 185)

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการอ่าน

ไทเลอร์. ดิลาเนย์ และคินนูแคน (Tyler, Delaney and Kinnucan, 1983 : 359-373) ได้ศึกษาเกี่ยวกับการใช้สิ่งช่วยจัดความคิดก่อนการเรียนรู้ (Advance Organizer) มาช่วยในการอ่านเรื่อง แบ่งกลุ่มตัวอย่างออกเป็นกลุ่มที่มีความสามารถทางภาษาสูงและความสามารถทางภาษาดำ

ผลจากการวิจัยพบว่า นักเรียนมีความสามารถในการอ่านสูงสามารถเลือกบัตรทดสอบได้ถูกต้องกว่า และสามารถจัดลำดับแนวคิดของเรื่องได้ดีกว่าผู้ที่มีความสามารถในการอ่านต่ำ ส่วนวิธีต่าง ๆ ที่นำมาใช้เพื่อช่วยจัดความคิดก่อนการอ่านพบว่า ให้ผลแตกต่างกันในกลุ่มที่มีความสามารถทางการอ่านสูง ส่วนกลุ่มที่มีความสามารถทางการอ่านต่ำ พบว่าการให้คำนิยาม

และอธิบายมโนทัศน์สำคัญก่อนช่วยให้อ่านเรื่องได้ดีกว่าวิธีอื่น ผลจากการวิจัยครั้งนี้แสดงให้เห็นว่า ผู้ที่มีความสามารถทางการอ่านสูงประสบความสำเร็จในการอ่านตามวิธีต่าง ๆ สูงกว่าผู้ที่มีความสามารถทางการอ่านต่ำ แต่มีบางวิธีคือการทำคำนิยามและการอธิบายมโนทัศน์ก่อนอ่านเรื่อง ทำให้ผู้ที่มีความสามารถทางการอ่านต่ำประสบผลสำเร็จในการอ่านสูงกว่าวิธีอื่น

ทาจิกะ ฮิเดซูกุ และคนอื่น ๆ (Tajika Hidesugu and Others, 1988 : 133-139) ได้ศึกษาผลของการใช้สิ่งช่วยให้เกิดความคิดรวบยอดแบบที่มีภาพประกอบและไม่มีภาพประกอบ เสนอก่อนการเรียนเนื้อเรื่องที่มีต่อการจำเนื้อเรื่อง กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนเกรด 5 จำนวน 85 คน แล้วทำการทดสอบวัดความจำ ผลการวิจัยปรากฏว่านักเรียนที่เรียนเนื้อเรื่องที่มีภาพประกอบก่อน สามารถจดจำเรื่องราวได้สูงกว่าการเรียนเนื้อเรื่องที่ไม่มีภาพประกอบ จากงานวิจัยนี้ชี้ให้เห็นว่าการเรียนเรื่องที่มีภาพประกอบก่อนทำให้นักเรียนจดจำเรื่องได้ดีกว่าการเรียนเนื้อเรื่องที่ไม่มีภาพประกอบ

สุเทพ สว่างศรี (2529 : 26-27) ได้ศึกษาเกี่ยวกับความเข้าใจในการอ่านภาษาอังกฤษ เมื่อใช้ภาพประกอบเรื่องที่ต่างกัน กลุ่มตัวอย่างเป็นนักศึกษาประกาศนียบัตรวิชาชีพเทคนิคปีที่ 1 จำนวน 90 คน โดยแบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม ตามระดับความสามารถในการอ่านภาษาอังกฤษสูง ปานกลาง และต่ำ ผลการทดลองพบว่านักศึกษาในกลุ่มที่อ่านเรื่องที่มีภาพประกอบใจความย่อย มีความเข้าใจในการอ่านภาษาอังกฤษสูงกว่ากลุ่มที่อ่านเรื่องที่มีภาพเดี่ยวประกอบใจความหลัก และกลุ่มไม่มีภาพประกอบ มีกิจกรรมระหว่างระดับความสามารถในการอ่านกับความเข้าใจในการอ่านเรื่องที่มีประสิทธิภาพและไม่มีประสิทธิภาพ

วันเพ็ญ สุภิกิตย์ (2528) ได้ศึกษาเปรียบเทียบความเข้าใจในการอ่านและทัศนคติต่อภาษาไทยของนักเรียนที่ได้รับการสอนโดยวิธีอ่านแล้วเขียนลำดับเรื่องราวกับนักเรียนที่ได้รับการสอนโดยวิธีอ่านแล้วทำแบบฝึกหัด กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ผลการวิจัยพบว่าความเข้าใจในการอ่านของนักเรียนกลุ่มทดลองที่ 1 กับนักเรียนกลุ่มที่ 2 จากกลุ่มที่มีระดับความสามารถทางการเรียนสูง ปานกลาง และต่ำ มีความเข้าใจในการอ่านแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ชัยวัฒน์ คณขรังษี (2528) ศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนภาษาอังกฤษของนักศึกษาในระดับที่สูงกว่าระดับมัธยมศึกษา ที่เรียนโดยวิธีสอน 2 แบบที่ต่างกัน เช่น งานวิจัยที่เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนภาษาอังกฤษ เทคนิคที่เรียนโดยใช้เกมและสถานการณ์จำลอง ผลการวิจัยสรุปได้ว่า นักศึกษาที่ฝึกใช้ภาษาโดยใช้สถานการณ์จำลองมีผลสัมฤทธิ์ในการเรียนภาษาอังกฤษ เทคนิคสูงกว่ากลุ่มที่ฝึกใช้ภาษาโดยใช้เกมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

ประทีป แจ่มจิตต์ (2529) ได้ศึกษาการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ในการอ่านจับใจความภาษาอังกฤษของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่ได้รับการสอนด้วยกิจกรรมคัดสรรกับกิจกรรมตามแผนการสอนของกระทรวงศึกษาธิการ จากผลการวิจัยพบว่าผลสัมฤทธิ์ในการอ่านจับใจความภาษาอังกฤษของกลุ่มที่ได้รับการสอนด้วยกิจกรรมแบบเกมสูงกว่ากลุ่มที่ได้รับการสอนด้วยกิจกรรมตามแผนการสอนของกระทรวงศึกษาธิการอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และในการสังเกตพฤติกรรมกรรมการอ่าน 4 ด้านคือ ด้านการให้เหตุผลได้ว่า ตัวละครปฏิบัติเหมาะสมหรือไม่ ด้านการวิจารณ์และแสดงความคิดเห็นต่อเนื้อเรื่อง ด้านนำความรู้ที่เรียนไปแก้ปัญหาในสถานการณ์ใหม่ได้ และด้านแสดงความคิดเห็นต่อเรื่อง ด้านนำความรู้ที่เรียนไปแก้ปัญหาในสถานการณ์ใหม่ได้ และด้านการแสดงในกลุ่มที่ได้รับการสอนด้วยกิจกรรมแบบเกม เกิดพฤติกรรมทั้ง 4 ด้านมากกว่านักเรียนที่ได้รับการสอนด้วยกิจกรรมตามแผนการสอนของกระทรวงศึกษาธิการ

สมิตรา อังวัฒนกุล (2535 : 190) กล่าวว่างานวิจัยเกี่ยวกับวิธีสอนหรือเทคนิคการสอนภาษาอังกฤษ (ประมาณ 80 ฉบับ) ส่วนใหญ่เป็นงานวิจัยที่เปรียบเทียบวิธีสอนหรือเทคนิคการสอน 2 วิธี เพื่อดูว่าวิธีใดจะให้ผลในการสอนดีกว่ากัน ผลการวิจัยส่วนใหญ่สรุปได้ว่า นักเรียนหรือนักศึกษาที่เรียนโดยวิธีการสอนหรือเทคนิคการสอนใหม่ ๆ จะมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงกว่าการเรียนโดยวิธีเดิมหรือจากคู่มือครู

งานวิจัยเกี่ยวกับวิธีสอนทักษะการอ่าน สมลักษณ์ สุเมธ (2532) ได้มีการทดลองสอนเสริมการอ่านนอกเวลา โดยวิธีธรรมชาติให้แก่นักเรียนปรากฏว่า ความสามารถทางการอ่านภาษาอังกฤษของนักเรียนสูงกว่าก่อนการเสริมอ่านอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 นอกจากนี้ยังมีการศึกษาเปรียบเทียบวิธีการสอนอ่านแบบต่าง ๆ กับวิธีการสอนตามคู่มือครู อาทิเช่น การสอนอ่านโดยวิเคราะห์คำที่เป็นปัญหา การสอนอ่านโดยใช้บทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอน การสอน

อ่านตามแนวการสอนเพื่อการสื่อสาร การสอนอ่านโดยใช้กิจกรรมล่าคำตอบ การสอนอ่านโดยใช้กิจกรรมบทบาทสมมติ การสอนอ่านโดยใช้วิธีการสอนแบบชี้แนะ การสอนอ่านโดยใช้วิธีวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างประโยค และการสอนอ่านโดยการประเมินผลพฤติกรรมเพื่อความแม่นยำในการเรียน ผลการวิจัยสรุปได้ว่า ความเข้าใจในการอ่านภาษาอังกฤษของนักเรียนกลุ่มทดลองเกือบทุกกลุ่มสูงกว่ากลุ่มควบคุมที่สอนตามคู่มือครู

นอกจากนี้การวิจัยที่เปรียบเทียบวิธีสอนอ่านแบบต่าง ๆ กับวิธีสอนอ่านตามคู่มือครูแล้วยังมีการเปรียบเทียบวิธีสอนอ่าน 2 วิธีที่ต่างกัน ผลการวิจัยที่แสดงให้เห็นว่า วิธีสอนอ่าน 2 วิธีที่ทำให้ความเข้าใจในการอ่านของนักเรียนแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติมีดังนี้

1. การสอนอ่านด้วยวิธีวิเคราะห์ข้อความกับการสอนด้วยวิธีแบบเดิม
2. การสอนอ่านโดยให้เพื่อนช่วยสอน และการให้เรียนด้วยตนเอง
3. การสอนอ่านโดยใช้กิจกรรมคู่ และกิจกรรมตามปกติ
4. การสอนอ่านโดยใช้กิจกรรมจริง และหนังสือแบบเรียน
5. การสอนในห้องเรียนที่นักเรียนเป็นศูนย์กลาง และที่ครูเป็นศูนย์กลาง
6. การสอนอ่านโดยใช้กลยุทธ์การสร้างแนวคิด กับการสอนด้วยวิธีปกติ
7. การสอนแบบกลุ่มเอกภาพ กับการสอนอ่านด้วยวิธีแปล
8. การสอน Top-Level Structure กับการสอนด้วยวิธีแปล
9. การสอนอ่านที่มีพื้นฐานจากภาษาศาสตร์เชิงจิตวิทยากับการสอนอ่านแบบแปล
10. การสอนอ่านโดยใช้คำถามระดับต่ำ กับการใช้คำถามระดับต่ำและสูง

สรุปได้ว่า จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในประเทศและต่างประเทศนั้นพบว่า ทักษะการอ่านเป็นทักษะที่สำคัญที่สุดทักษะหนึ่งที่จะช่วยพัฒนาความคิด ทำให้ผู้เรียนเกิดความรู้และค่านิยมต่าง ๆ ในการเรียนภาษาอังกฤษ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเรียนภาษาอังกฤษนั้นเป็นเรื่องที่ยาก ทักษะการอ่านภาษาอังกฤษนั้นอาจจะนำไปสู่ผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาหรือไม่นั้น ขึ้นอยู่กับการจัดกลวิธีกระบวนการเรียนการสอนที่เหมาะสม ซึ่งในกระบวนการสอนภาษาอังกฤษนั้นมีหลายรูปแบบ มีกิจกรรมต่าง ๆ อันจะนำไปสู่การอ่านเพื่อความเข้าใจภาษาอังกฤษได้เป็นอย่างดี เช่น

1. บทเรียนสำเร็จรูปอย่างง่าย

2. กิจกรรมกลุ่ม
3. การอ่านแบบล่าคำตอบ
4. การอ่านโดยการปฏิบัติตามบัตรงาน
5. การอ่านจับใจความโดยใช้ภาพการ์ตูนเป็นสื่อ
6. การแสดงบทบาทสมมติประกอบการอ่าน
7. กิจกรรมรายบุคคล (ระบบธรรมชาติ)

ในการจัดกิจกรรมการสอนอ่านเพื่อความเข้าใจภาษาอังกฤษนั้น ครูควรพิจารณาเลือกเกมที่เสริมการอ่าน โดยพิจารณาเลือกเกมที่เหมาะสมกับเนื้อเรื่อง วิชา และระดับชั้นของนักเรียน

เกม

1. ความหมายของเกม

ดรัมเฮลเลอร์ (Drumheller, 1976 : 13) ได้กล่าวถึงความหมายของเกมไว้ว่า เกมหมายถึง การแข่งขันระหว่างคู่แข่งซึ่งเล่นเป็นรายบุคคลหรือกลุ่มก็ได้ เล่นตามกติกาที่กำหนดให้ถึงจุดมุ่งหมายของเกมที่ตั้งไว้

2. ประเภทของเกม

ถ้าพิจารณาตามลักษณะของการนำเกมไปใช้ สามารถแบ่งเกมออกได้เป็น 2 พวก
 วรรณคดี บัญชีไวโรจน์ (2527 : 80) เสนอประเภทของเกม ดังนี้

1) เกมที่ไม่เกี่ยวกับการศึกษา (Nonacademic Games) เป็นเกมที่จัดเพื่อความสนุกสนาน ลักษณะของความแตกต่างของเกมชนิดนี้เป็นเรื่องของกฎหรือกติกาที่จัดไว้ให้เหมาะสมกับการเล่นในแต่ละเกมเท่านั้น เกมพวกนี้พบเห็นได้ทุกแห่ง เช่น หมากกรุก ฟุตบอล บิงโก บันไดงู โดมิโน

2) เกมการศึกษา (Academic Games) เป็นเกมที่จัดขึ้นเพื่อให้ประโยชน์ในการเรียนการสอนหรือด้านการศึกษา บางครั้งอาจนำเอาเกมที่ไม่เกี่ยวกับการศึกษา (Nonacademic

Games) ที่เด็กชอบมาดัดแปลงเป็นเกมการศึกษา (Academic Games) ได้โดยยึดเนื้อหาและจุดประสงค์ของการสอนบทเรียนนั้น ๆ

เกมการศึกษา(Academic Games) ยังแบ่งออกเป็น 2 ประเภทคือ

2.1) เกมที่เป็นสถานการณ์จำลอง(Simulation Games) เป็นเกมที่จัดขึ้นเพื่อจำลองแบบจากชีวิตจริงหรือคล้ายคลึงสภาพความเป็นจริงโดยกำหนดบทบาทลักษณะต่าง ๆ ให้เหมือนจริงตามแบบ เพื่อจุดมุ่งหมายที่จะนำสถานการณ์จำลองนี้ไปใช้ในการศึกษา

2.2) เกมที่ไม่ใช่สถานการณ์จำลอง(Nonsimulation Games) เป็นเกมที่จัดขึ้นเพื่อให้ผู้เล่นได้แก้ไขปัญหาที่ไม่ค่อยเข้าใจ เป็นการย่ำซ้ำทวน เพื่อให้ผู้เล่นเกิดความเข้าใจและเกิดทักษะในบทเรียนดียิ่งขึ้น โดยจัดในรูปของการแข่งขันในกิจกรรมการเรียนการสอนที่มีครูร่วมอยู่ด้วยในฐานะผู้นำเกมและผู้ตัดสินการแข่งขัน

3. คุณค่าของเกม

ครูอิคแซงค(Cruickshank, 1977 : 28-32) เสนอว่าคุณค่าของเกมประกอบวิชาการเรียนการสอน

- 1) ช่วยพัฒนาทักษะทางการเรียนของเด็กในวิชาต่าง ๆ
- 2) เป็นการย่ำซ้ำทวนวิชาที่เรียนไปแล้ว
- 3) เป็นการเพิ่มทักษะที่ดีแก่ผู้เล่นที่ละน้อยด้วยตัวของเขาเอง เพื่อสนองความต้องการของเขาเอง
- 4) ช่วยเสริมการสอนของครูในวิชาต่าง ๆ ให้น่าสนใจยิ่งขึ้นและช่วยแก้ไขปัญหาการเรียนการสอนที่น่าเบื่อ

4. ขั้นตอนการใช้เกม

สมพล ฐปัญชา (2523 : 35) ได้สรุปขั้นตอนการใช้เกมประกอบการสอนไว้ดังนี้

- 1) ชั้นเตรียม เลือกเกมให้ตรงจุดหมายที่จะใช้ศึกษาวิธีเล่น เตรียมอุปกรณ์การเล่นให้พร้อม

- 2) ขึ้นกำหนดตัวผู้เล่น เล่นเดี่ยวหรือเล่นเป็นกลุ่ม ถ้าเล่นเป็นกลุ่มหาวิธีการแบ่งกลุ่มให้เหมาะสม พยายามหาวิธีให้เด็กทุกคนมีส่วนร่วมในกิจกรรม
- 3) ขึ้นดำเนินกิจกรรม อธิบายวิธีเล่นกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ให้เด็กเข้าใจ ทดลองเล่นก่อนจะดำเนินการเล่นจริง
- 4) ขึ้นประเมินผล นำผลจากการเล่นมาวิเคราะห์เพื่อดูว่าการใช้เกมประกอบการสอนได้ผลตรงตามจุดมุ่งหมายเพียงใด
- 5) ขึ้นสรุปผล ชี้ให้นักเรียนเห็นส่วนเสียของตน ย้ำความเข้าใจเกี่ยวกับเนื้อหาที่เรียนอีกครั้งหนึ่ง

ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนผู้วิจัยได้นำเกมมาใช้คือ วิธีสอนโดยใช้กิจกรรมแบบใช้เกมกิจกรรมเรียงภาพการ์ตูนประกอบเรื่อง ภาพการ์ตูนได้เข้ามามีบทบาทสำคัญ และกลายเป็นสื่อการเรียนการสอนที่ดี โดยใช้ภาพการ์ตูนประกอบการเล่าเรื่อง เด็ก ๆ ชอบการ์ตูนเพราะทำให้รู้เรื่องราวได้ดี การ์ตูนมีคุณสมบัติพิเศษในการดึงดูดความสนใจของเด็ก จะทำให้เด็กเกิดความกระตือรือร้น ไม่เบื่อง่าย ข้อความบางอย่างที่ต้องการให้เด็กอ่านหากเปลี่ยนเป็นข้อความที่มีภาพประกอบจะได้รับความสนใจดีกว่าเขียนข้อความเพียงอย่างเดียว และผู้วิจัยได้ศึกษาเกี่ยวกับความหมายของการ์ตูน ประเภทของการ์ตูน ตลอดจนคุณค่าของการ์ตูนที่มีต่อการเรียนการสอน

การ์ตูน

1. ความหมายของการ์ตูน

เอนไซโคลปีเดีย อเมริกานา (The Encyclopedia Americana International, 1974 : 728) ได้ให้ความหมายว่า การ์ตูนเป็นภาพวาดตัวแทนหรือสัญลักษณ์ของบุคคล แนวความคิดเหตุการณ์ ซึ่งเป็นไปในทำนองล้อเลียน แสดงความหลักแหลมหรือมุขตลก อาจเป็นภาพเดี่ยวหรือหลายภาพก็ได้ โดยปกติทั่วไปการ์ตูนมักจะปรากฏตีพิมพ์ใหม่ ๆ เพื่อคนอ่านทั่วไปเป็นจำนวนมาก เป้าหมายของการ์ตูนเหล่านั้นเพื่อการเมือง สังคม หรือเกี่ยวกับบุคคลใดบุคคลหนึ่ง

คณะนิสิตปริญญาโทเทคโนโลยีทางการศึกษา (2522 : 203-204) ได้สรุปความหมายของคำว่าการ์ตูนไว้ดังนี้ "การ์ตูน" เป็นภาพสัญลักษณ์ที่ใช้แทนบุคคล แนวคิดหรือสถานการณ์ต่าง ๆ เพื่อชักจูงความคิดของผู้ดูให้เกิดความรู้สึกตามความมุ่งหมายนั้น ๆ และ "การ์ตูนเรื่อง" เป็นการ์ตูนที่กำหนดบทบาทของตัวละครให้ดำเนินไปจนจบเรื่องที่เขียน อาจมีหลายตอน ตอนละหลายกรอบ

กระทรวงศึกษาธิการ (2520 : 24-27) ได้ให้ความหมายว่า การ์ตูนเป็นทัศนวัสดุชนิดหนึ่งซึ่งจัดอยู่ในประเภทวัสดุลายเส้น (Graphic Material) โดยเป็นภาพวาดหรือชุดของภาพวาด ซึ่งแสดงเรื่องราวหรือข่าวสารต่าง ๆ ให้ทั้งความขบขันสนุกสนานและช่วยให้เกิดความเข้าใจในเรื่องหรือเหตุการณ์ต่าง ๆ การ์ตูนส่วนใหญ่มักเป็นภาพวาดเกินเลยจากชีวิตจริงและมีคำพูดประกอบภาพไม่มีรายละเอียดมากนักแต่จะเน้นบุคลิกของตัวการ์ตูนโดยเฉพาะส่วนตัว ซึ่งแสดงความรู้สึกออกมาทางใบหน้า บางครั้งมีการใช้สัญลักษณ์ต่าง ๆ แทนคำพูด สำหรับความหมายของ คินเดอร์ (Kinder, 1959 : 152) ได้กล่าวว่า การ์ตูนเรื่อง (Comics) หมายถึงภาพการ์ตูนธรรมดาหลาย ๆ ภาพที่จัดลำดับเรื่องราวให้สัมพันธ์ต่อเนื่องกันไปเป็นเรื่องราว ส่วนความเห็นของจอร์จดี สหรัตน์ (2524 : 103) กล่าวว่า "การ์ตูน" ไม่ใช่คำไทย แต่เป็นคำภาษาอังกฤษคือ "Cartoon" ซึ่งแปลว่า "ภาษาเปรียบเทียบ" หรือภาพล้อบุคคลที่ทำให้ขบขันโดยการขยายลักษณะบางอย่าง คำที่มีความหมายคล้ายคลึงกันกับคำว่า "Cartoon" ก็คือ "Caricature" แต่ที่รู้จักกันแพร่หลายทั่วโลกและเข้าใจในหมู่ประชาชนทุกระดับชั้นคือ "การ์ตูน" มากกว่าคำอื่น

วิททิช และชูลเลอร์ (Wittich and Schuller, 1962 : 154) ได้อธิบายความหมายของการ์ตูนว่า เป็นการจำลองความคิดของบุคคล หรือจำลองมาจากสถานการณ์ที่มีอิทธิพลต่อความคิดเห็นของคนทั่วไป การ์ตูนทำให้คนได้เข้าใจถึงความคิด เข้าใจถึงเรื่องราวต่าง ๆ และในเวลาเดียวกันการ์ตูนก็ทำให้เกิดความรู้สึกขบขันไปด้วย

ความหมายของการ์ตูนตามแนวความคิดของ วิททิช และชูลเลอร์นี้ ได้สอดคล้องกับแนวความคิดของ สมพงษ์ ศิริเจริญ และคนอื่น ๆ (2506 : 50) ซึ่งกล่าวว่า การ์ตูนเป็นสัญลักษณ์ที่ใช้เป็นตัวแทนของบุคคล แนวความคิด หรือสถานการณ์ และสร้างขึ้นสำหรับชักจูงความคิดของคน

แฟรงค์ (Frank, 1954 : 247) พูดถึงหนังสือการ์ตูนว่ามีองค์ประกอบที่สำคัญคือ ภาพและคำบรรยาย การดำเนินเรื่องของหนังสือการ์ตูนเป็นไปอย่างรวดเร็ว เรื่องราวจะถูกเล่าด้วยภาพเป็นส่วนใหญ่ คำบรรยายประกอบก็อ่านได้ง่าย

2. ประเภทของการ์ตูน

จากเอกสารประกอบงานนิทรรศการหนังสือการ์ตูนสำหรับเด็ก ซึ่งกระทรวงศึกษาธิการ ร่วมกับธนาคารกสิกรไทยจัดขึ้น (กระทรวงศึกษาธิการและธนาคารกสิกรไทย, 2524 : 1-2) ได้แบ่งการ์ตูนเป็น 5 ประเภทคือ

- 1) การ์ตูนบทบรรณาธิการ และการ์ตูนล้อเลียนการเมือง (Editorial Cartoons and Political Cartoons) เป็นการ์ตูนที่สืบเนื่องมาจากสาระสำคัญของบทบรรณาธิการหรือเหตุการณ์ทางการเมืองที่น่าสนใจเพื่อกระตุ้นให้ผู้อ่านเกิดความคิดเห็นอาจมีคำบรรยายหรือไม่ก็ได้
- 2) การ์ตูนเรื่องราวและการ์ตูนช่องเดียว (Comics Strips and Panels) มีลักษณะเป็นตัวการ์ตูนที่ผู้วาดกำหนดบุคลิกให้ อาจเป็นการ์ตูนประเภทวันต่อวันหรือวันเดียวจบ คำพูดของตัวการ์ตูนจะอยู่ในวง (Balloons) ฝรั่ง ๆ ตัวผู้พูด
- 3) การ์ตูนตลก (Gag Cartoons) เน้นความตลกขบขันเป็นหลัก เป็นการ์ตูนช่องเดียวโดยมีคำบรรยายสั้น ๆ เป็นคำพูดของการ์ตูนนั้นหรืออาจจะไม่มีคำบรรยายเลย ให้ผู้อ่านตีความจากท่าทางของตัวการ์ตูนเอง
- 4) การ์ตูนภาพประกอบ (Illustrative Cartoons) ไม่ค่อยมีความหมายในตัวเองมักประกอบกับแบบเรียนหรือโฆษณาเพื่อการสอนหรืออธิบาย
- 5) ภาพยนตร์การ์ตูน (Animated Cartoons) คือการทำให้ภาพยนตร์มีชีวิตเคลื่อนไหวได้โดยการนำภาพการ์ตูนหลาย ๆ ภาพมาเรียงลำดับต่อเนื่องกันอย่างรวดเร็วเป็นอาภักปฏิกิริยาของตัวการ์ตูนบันทึกไว้บนแผ่นฟิล์มภาพยนตร์ ภาพยนตร์การ์ตูนขนาดสั้นจะต้องใช้ภาพวาดประมาณ 10,000-15,000 ภาพ และภาพยนตร์การ์ตูนขนาดยาวอาจต้องใช้ภาพวาดถึง 2 ล้านภาพ ใช้จิตรกรนับร้อยคน

จิรศักดิ์ สี่หวัดน์ (2524 : 103-104) ได้ให้ข้อคิดเห็นเกี่ยวกับการ์ตูนทั้งในและต่างประเทศ โดยแบ่งลักษณะการ์ตูนออกเป็น 12 ลักษณะ ดังนี้

- 1) การ์ตูนการเมือง (Political Cartoon, Caricature)
- 2) การ์ตูนประกอบเรื่อง (Illustrated Cartoon)
- 3) การ์ตูนสั้นเป็นตอน ๆ (Strip)
- 4) การ์ตูนคำขวัญรูปเดียวจบจะมีคำพูดประกอบหรือเป็นการ์ตูนเจ๊บบก็ได้ (Gag)
- 5) การ์ตูนคำขวัญหลายช่องจบในหน้าเดียว
- 6) การ์ตูนเรื่องยาว (Comics, Serial Cartoon)
- 7) การ์ตูนโฆษณา (Commercial Cartoon)
- 8) การ์ตูนเคลื่อนไหว หรือภาพยนตร์การ์ตูน (Animation Cartoon)
- 9) การ์ตูนล้อเลียนบุคคล (Critical Cartoon)
- 10) การ์ตูนประกอบการศึกษา (Visual Aid Cartoon)
- 11) การ์ตูนโทรทัศน์ (Television Cartoon)
- 12) การ์ตูนแบบ (Pattern)

วิททิช และสคูลเลอร์ (Wittich and Schuller, 1957 : 134-135) กล่าวว่า การ์ตูนที่ดีจะต้องมีแนวความคิดเดียว โดยอาจจะเป็นภาพเลียนแบบชีวิตจริง เรื่องล้อเลียน เสียดสี เรื่องราวอภินิหาร เรื่องราวประทับใจ และเรื่องตลกคำขวัญ การ์ตูนมีอิทธิพลเหนือความคิดของประชาชนโดยทั่วไป การ์ตูนเป็นสิ่งที่ถ่ายถอดเนื้อหาออกมา โดยสร้างให้ง่ายแก่การเข้าใจ ซึ่งจะต้องอาศัยความชำนาญของผู้เขียนในการถ่ายทอดความรู้สึกของตนเองหรือเรื่องราวต่าง ๆ ให้ผู้อ่านเข้าใจได้ง่าย และมีความรู้สึกคล้ายตามการ์ตูนเป็นสิ่งแรกที่จะทำให้คนเข้าใจเรื่องราวสาระต่าง ๆ มีคนจำนวนมากที่ไม่ได้อ่านบทความในคอลัมน์ต่าง ๆ ในหนังสือพิมพ์ แต่ก็อาจรู้เรื่องราวเกี่ยวกับข่าวสารหรือความเป็นไปของเหตุการณ์ขณะนั้นได้ โดยการติดตามอ่านจากการ์ตูนด้วย เหตุนี้เองจึงทำให้นักเขียนการ์ตูนในหนังสือพิมพ์ต่าง ๆ มีอิทธิพลต่อความคิดของคนทั่วไป การ์ตูนทำให้คนเข้าใจถึงความคิดต่าง ๆ เข้าใจเรื่องราวต่าง ๆ ที่นำเสนอ และในขณะเดียวกันก็ก่อให้เกิดความขบขันไปในตัวด้วย จากที่กล่าวมาแล้ว นิพนธ์ สุขปรดี (2518 : 62) กำหนดลักษณะใหญ่ ๆ ของการ์ตูนได้ดังนี้คือ

- 1) มีรายละเอียดน้อย
- 2) ใช้สัญลักษณ์ที่คนทั่วไปรู้จักดี
- 3) สามารถสื่อความหมายให้เข้าใจได้รวดเร็ว

3. คุณค่าของการ์ตูนที่มีต่อการเรียนการสอน

โซนส์ และเมอร์เกอร์ (Sones and Merker, 1944 : 268) ได้กล่าวไว้ว่า ภาพการ์ตูนเป็นสิ่งเร้าความสนใจของผู้เรียน ประกอบการอธิบายให้เกิดความเข้าใจหรือใช้เป็นกิจกรรมของนักเรียนได้

แซนด์ (Sand, 1956 : 248-252) ได้สรุปถึงคุณค่าของการ์ตูนไว้ว่า ในการทดลองการใช้ภาพการ์ตูนสอนเด็กปรากฏว่า ในระยะเริ่มต้นเรียนหนังสือ ซึ่งเด็กยังอ่านหนังสือไม่ออก ได้ทดลองใช้ภาพการ์ตูนสอนประกอบปรากฏว่า สามารถเข้าใจเรื่องประเภทนิทานยาว ๆ ได้ดี

ประสงค์ สุรสิทธิ์ (2515 : 3) กล่าวว่า คุณค่าของการ์ตูนในสภาพความเป็นจริงแล้วจะช่วยให้เกิดความเข้าใจ และช่วยเร้าความสนใจของผู้อ่านได้เป็นอย่างดี ถึงแม้ว่าจะนำเอาเรื่องราวที่เสนอแนะและเป็นนามธรรม (Abstract) ยาก ๆ มาเขียนเป็นการ์ตูน ก็จะสามารถถ่ายทอดสิ่งที่เป็นรูปธรรมได้

คินเดอร์ (Kinder, 1959 : 250-253) พูดถึง ความสะอาดตาของหนังสือการ์ตูน จะทำให้เด็กมีความกระตือรือร้นไม่เบื่อง่าย ดังนั้น ถ้าต้องการจะเขียนข้อความบางอย่างให้เด็กอ่านควรจะเปลี่ยนเป็นการวาดภาพการ์ตูน เด็กจะสนใจและเข้าใจได้ดีกว่า การ์ตูนจึงมีประโยชน์ในการเรียนการสอน

4. ความสัมพันธ์ระหว่างหนังสือการ์ตูนกับเด็กและการศึกษา

จากการสำรวจของกระทรวงศึกษาธิการ (2520 : 35) พบว่าหนังสือที่นักเรียนประถมศึกษาชอบอ่านมากที่สุดคือ หนังสือการ์ตูน โดยมีจำนวนถึงร้อยละ 96.48 สมประสงค์ ปิ่นจินดา (2516 : 82) โดยเฉพาะเด็กวัย 9-11 ปี ชอบอ่านการ์ตูนกันมาก

สุวนัช ศรีสง่า (2515 : 36-51) ศึกษาความสนใจในการอ่านหนังสือการ์ตูนของนักเรียนอายุ 8 ปี 9 ปี และ 10 ปี พบว่า เด็กส่วนใหญ่จะซื้อหนังสือการ์ตูนมาอ่านเอง ในการเลือกซื้อมักจะพลิกดูข้างในก่อน เวลาอ่านจะอ่านทั้งเล่ม อ่านคำบรรยายละเอียดทุกตอน ชอบอ่านที่บ้านเวลาเป็นหรือกลางคืน มีความรู้สึกพอใจที่ได้อ่านการ์ตูน เมื่ออ่านแล้วจะเก็บเอาไว้ และต้องการอ่านทุกวัน

พิตแมน (Pittman, 1958 : 258) ได้ศึกษาถึงอิทธิพลของหนังสือการ์ตูนที่มีต่อเด็กปรากฏผลว่าหนังสือการ์ตูนมีอิทธิพลต่อเด็ก โดยสามารถเปลี่ยนแปลงบุคลิกของเด็กได้อย่างมาก นักเรียนที่อ่านหนังสือซ้ำ หรือเด็กที่อยากเรียน ตลอดจนนักเรียนที่เกเร ย่อมได้ประโยชน์จากการอ่านการ์ตูนเรื่อง การ์ตูนเรื่องเป็นสิ่งที่น่าสนใจและจัดเป็นกิจกรรมพิเศษสำหรับแก่นักเรียน เป็นรายบุคคลได้เหมาะสมตามความต้องการอีกด้วย

เด็กที่อ่านหนังสือการ์ตูนมีทั้งเด็กฉลาดที่ทำคะแนนการเรียนในโรงเรียนได้สูงและเด็กเรียนอ่อนที่ทำคะแนนได้ต่ำ สำหรับสาเหตุที่เด็กอ่านหนังสือการ์ตูนลาริค (Larrick, 1964 : 90-92) กล่าวว่า

- 1) หนังสือการ์ตูนให้ความพึงพอใจ สนองตอบความชอบความต้องการของเด็กในด้านการดำเนินพฤติกรรมและการผจญภัย
- 2) เหตุการณ์ในเรื่องดำเนินไปอย่างรวดเร็ว แต่ละตอนสั้น กระชับรัด ทำความพึงพอใจให้แก่เด็กได้เร็ว
- 3) อ่านง่าย อันที่จริงคนที่อ่านไม่คล่องก็สามารถเข้าใจเนื้อเรื่องได้โดยการดูรูปภาพ
- 4) หาอ่านได้ทุกแห่งหน
- 5) ใคร ๆ ก็อ่านการ์ตูนกัน เด็ก ๆ ทั้งชายและหญิงต้องการการยอมรับในกลุ่มเด็กที่ไม่อ่านการ์ตูนอาจรู้สึกว่าเขากำลังแยกตัวออกจากกลุ่ม
- 6) เด็กหลายคนไม่มีหนังสืออะไรจะอ่าน เลยหันไปหาหนังสือการ์ตูน

วิททิช และชุลเลอร์ (Wittich and Schuller, 1968 : 163) มีความเห็นว่าหนังสือการ์ตูนเป็นที่นิยมอย่างกว้างขวาง ได้โน้มนำให้ครูหลายคนทดลองใช้สื่อชนิดนี้ในการสอน การทดลองส่วนมากเป็นการสอนทางด้านภาษาในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนกลางและตอนปลาย

แม้ว่าการทดลองในทำนองเดียวกันนี้กับวิชาวิทยาศาสตร์ ประวัติศาสตร์ สังคมศึกษา และแม้แต่ วิชาการศาสนาจะได้ผลไม่ผิดแผกแตกต่างกันนัก อย่างไรก็ตามขณะนี้ก็ได้มีการนำเอาหนังสือ การ์ตูนไปใช้ในโรงเรียนมากขึ้นเรื่อย ๆ ไม่ทางใดก็ทางหนึ่ง คนที่อ่านได้ซ้ำจะได้รับแรงจูงใจ จากหนังสือการ์ตูน ที่อ่านง่ายกว่าหนังสือเรียนเล่มอื่น ๆ

5. กิจกรรมเรียงภาพการ์ตูนประกอบเรื่อง

ประทีป แจ่มจิตต์ (2529: อ้างถึงใน พรพิมล ตรีโชติ, 2524 : 58-62) มีความเห็นว่า กิจกรรมการใช้ภาพการ์ตูนประกอบเรื่องเป็นกิจกรรมส่งเสริมการอ่านที่มีคุณค่า ทำให้นักเรียนมีความเข้าใจในเรื่องที่อ่านได้อย่างรวดเร็วและทำให้การสอนอ่านสนุกมีชีวิตชีวา เป็นอย่างมากเพราะความน่ารักของอากัปกริยาของการ์ตูนดึงดูดความสนใจของนักเรียนในวัย ประถมศึกษาได้ดีเพราะเด็กในวัยนี้ชอบการ์ตูนมากกว่าวัยอื่น ครูจึงควรใช้สิ่งที่เด็กสนใจเข้า ประกอบกิจกรรมการสอนเพื่อประโยชน์ในการสอนอ่านให้บรรลุผลดียิ่งขึ้น และมีวิธีการเล่นดังนี้

วิธีเล่น

- 1) ครูให้ทำกิจกรรมกลุ่มหรือเดี่ยวก็ได้ ถ้าเป็นกลุ่มไม่ควรเกินกลุ่มละ 5 คน
- 2) ครูแจกภาพการ์ตูนเกี่ยวกับเนื้อเรื่องให้แก่แต่ละกลุ่มปรึกษาทำความเข้าใจกัน เรียบเรียงขั้นตอนของเรื่องโดยใช้ภาพการ์ตูนเป็นสื่อ
- 3) นักเรียนส่งตัวแทนของกลุ่มออกมาเล่าเรื่องโดยใช้ภาพการ์ตูนประกอบการ เล่าเรื่อง เสร็จแล้วครูอาจกระตุ้นด้วยคำถามเกี่ยวกับเนื้อเรื่องให้นักเรียนร่วมกันออกความคิดเห็น
- 4) ครูให้นักเรียนช่วยกันสรุปเรื่องตามขั้นตอนโดยใช้ภาพการ์ตูนเป็นแนวเพื่อไม่ให้นักเรียนเข้าใจเรื่องผิดพลาด

หลักเกณฑ์ในการเลือกการ์ตูนประกอบการสอน กิดานันท์ มลิทอง (2536 : 134) ให้ความเห็นว่า

- 1) เลือกการ์ตูนที่เหมาะสมกับประสบการณ์ของผู้เรียน การ์ตูนที่ใช้สอนนักเรียนนั้น เป็นการตูนที่นักเรียนเข้าใจความหมายได้ชัดเจน จึงต้องเลือกให้เหมาะสมกับวัยของผู้เรียน

ฉะนั้นการเลือกการ์ตูนให้เด็กเล็ก ควรต้องใช้ภาพการ์ตูนที่ดูแล้วเข้าใจง่ายและไม่ควรเป็นเรื่องราว ควรเป็นภาพสิ่งที่อยู่ใกล้ตัวมากที่สุด

- 2) เลือกการ์ตูนที่ออกแบบง่าย ๆ มีลักษณะเด่นชัด ไม่ต้องมีรายละเอียดมาก
- 3) เลือกการ์ตูนที่มีสัญลักษณ์ที่ให้ความหมายชัดเจน หรือที่นักเรียนคุ้นเคยและเข้าใจความหมายได้ดี
- 4) เลือกการ์ตูนที่มีขนาดเหมาะสม ถ้ามีขนาดเล็กเกินไป ก็ควรขยายให้มีขนาดใหญ่ขึ้น

6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการ์ตูน

ปัจจุบันการ์ตูนได้เข้ามามีบทบาทสำคัญยิ่งในการเรียนการสอนและกลายเป็นสื่อการเรียนการสอนที่ดี เด็ก ๆ ชอบการ์ตูนเพราะทำให้รู้เรื่องได้ดีและมีงานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังนี้

โซนส์ (Sones, 1944 : 238-239) ได้ทำการศึกษาค้นคว้ากับนักเรียนชั้นเกรด 6 และเกรด 9 จำนวน 400 คน โดยให้อ่านหนังสือการ์ตูนเรื่อง "สาวน้อยมหัศจรรย์" (Wonder Women) สำหรับกลุ่มควบคุมให้อ่านแบบเรียนธรรมดา ผลการทดลองปรากฏว่า ในการทดสอบครั้งแรกคะแนนของกลุ่มทดลองสูงกว่า 10-30% เมื่อให้กลุ่มควบคุมอ่านหนังสือการ์ตูนปรากฏว่าคะแนนการสอบครั้งที่สองสูงกว่าเดิมอย่างมีนัยสำคัญ ส่วนกลุ่มทดลองที่ให้ลองอ่านแบบเรียนธรรมดาทำคะแนนได้ไม่สูงกว่าครั้งแรกมากนัก โซนส์ได้สรุปผลไว้ประการหนึ่งว่ากลุ่มทดลองได้เรียนรู้ไปมากเท่าที่จะสามารถเรียนได้แล้ว จากการอ่านหนังสือการ์ตูนในครั้งแรก การอ่านแบบเรียนครั้งหลังจึงไม่มีผลต่อการเรียนรู้และการทดสอบครั้งที่สองมากนักในขณะที่กลุ่มควบคุมที่อ่านแบบเรียนธรรมดายังเรียนรู้ได้ไม่ถึงจุดอิ่มตัว แต่ก็สามารถไปถึงจุดนั้นได้ เมื่อได้อ่านจากหนังสือการ์ตูนในการอ่านครั้งที่สอง

การทดลองของ โซนส์ แสดงให้เห็นว่า หนังสือการ์ตูนช่วยให้เด็กเรียนรู้ได้ดีกว่าการอ่านแบบเรียนธรรมดา

เนลสัน และโดโลเรส (Nelson and Dolores, 1984 : 1-15) กล่าวว่า โดยทั่วไปแล้วเป็นการง่ายที่คนเราจะจำภาพได้ดีกว่าการจำข้อมูลที่เป็นตัวอักษร หรือคำ และ

จำเนียร ช่วงโชติ (2516 : 16) ได้กล่าวถึงคุณสมบัติของภาพที่สามารถใช้เน้นสิ่งจูงใจให้เกิดการเรียนรู้ได้โดยง่าย และมีมนต์เสน่ห์ที่ถูกต้องตรงกับเนื้อหามากที่สุด เพราะบุคคลใดมีมนต์เสน่ห์ในสิ่งต่าง ๆ อย่างถูกต้องและสมบูรณ์

เลปติช (Leptich) ได้ทำการสำรวจการใช้การ์ตูนประกอบการสอนของครูระดับมัธยมศึกษาตอนต้นและตอนปลาย จำนวน 300 คน ปรากฏผลดังนี้ คินเดอร์ (Kinder, 1965 : 68-69) มีความเห็นสอดคล้องว่า

- 1) ครูทุกคนมีความพอใจในประโยชน์ของการ์ตูน
 - 2) นักเรียนร้อยละ 97 ชอบครูที่สอนโดยใช้การ์ตูน
 - 3) การ์ตูนมีประโยชน์ที่สุดสำหรับครูที่สอนวิชาสังคมศึกษา ภาษาอังกฤษ และคณิตศาสตร์
 - 4) ประโยชน์ของการ์ตูนอยู่ที่การใช้ภาพประกอบ การดึงดูดความสนใจ การจูงใจให้ความชัดเจน การเน้นให้เกิดอารมณ์ขึ้น
 - 5) ครูและนักเรียนเห็นพ้องต้องกันว่าพอใจหนังสือที่มีการ์ตูนเป็นภาพประกอบ
- สุนันท์ จุฑะศวร (2509 : 99) ทำการวิเคราะห์ความสำคัญของภาพประกอบหนังสือแบบเรียนที่มีต่อนักเรียนประถมศึกษาตอนต้นในประเทศไทยผลวิจัยปรากฏว่า ลักษณะภาพที่นักเรียนสนใจเป็นภาพเขียนหยาบที่สร้างจินตนาการ โดยมีสีหลายสีและเป็นสีใกล้เคียงธรรมชาติ ขนาดที่ใช้จะต้องมีขนาดโตเต็มหน้า

ประสงค์ สุรสิทธิ์ (2515 : 37-39) ได้ทดลองเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่เรียนจากหนังสือที่มีแต่ตัวอักษร หนังสือที่มีตัวอักษรประกอบการ์ตูน และการ์ตูนที่ผูกเป็นเรื่อง ผลการวิจัยพบว่า การ์ตูนที่ผูกเป็นเรื่องจะมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงสุด กลุ่มที่มีตัวอักษรประกอบหลายภาพจะส่งผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรองลงมาดีกว่ากลุ่มที่เรียนจากบทเรียนที่มีแต่ตัวอักษร

สุวิษ แทนปิ่น (2517 : 33-36) ได้ทำการศึกษาเปรียบเทียบผลการเรียนรู้ในด้านความเข้าใจของนักเรียนชั้นปีที่ 3 จากการเรียนด้วยบทเรียนที่มีแต่ตัวอักษร บทเรียนที่มีแต่ตัวอักษรประกอบด้วยภาพการ์ตูนโครงร่างการ์ตูนล้อของจริง และการ์ตูนสีล้อของจริง กลุ่มตัวอย่างมี

จำนวน 120 คน แบ่งโดยวิธีแบ่งนักเรียนออกจำนวนเท่ากัน เป็นกลุ่มทดลอง 3 กลุ่ม และกลุ่มควบคุม 1 กลุ่ม ๆ ละ 30 คน แต่ละกลุ่มอ่านบทเรียนวรรณคดีไทยแต่ละประเภท ประเภทละ 2 เรื่อง คือ สังข์ทองกับพระอภัยมณีจบแล้วทำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทันที ผลการวิจัยปรากฏว่าความเข้าใจในการอ่านของนักเรียนไม่แตกต่างกันและได้อภิปรายผลไว้ประการหนึ่งว่าอาจเป็นเพราะนักเรียนเคยได้ฟังนิทานเรื่องในบทเรียนมาก่อนบ้างแล้วหรือเคยดูจากภาพยนตร์หรือจากโทรทัศน์ จึงทำให้ผลการเรียนรู้ในด้านความเข้าใจในการอ่านไม่แตกต่างกัน

ต่อมา ประทีน คล้ายนาค (2518 : 33-40) ได้ศึกษาเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาสุขศึกษาของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โดยสอนด้วยหนังสือการ์ตูนกับการสอนตามปกติ ผลการทดลองปรากฏว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของกลุ่มที่เรียนโดยใช้หนังสือการ์ตูนประกอบการสอนกับกลุ่มที่สอนโดยใช้อุปกรณ์การสอนต่าง ๆ ไม่มีความแตกต่างกัน นักเรียนชาย-หญิงที่ใช้หนังสือการ์ตูนประกอบการสอนได้คะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนไม่แตกต่างกัน

สุรางค์รัตน์ ณ พัทลุง (2520 : 37-38) ได้วิจัยเปรียบเทียบการสอนด้วยหนังสือการ์ตูนกับการสอนแบบบรรยาย กับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 7 ผลวิจัยสรุปได้ว่าหนังสือที่สร้างขึ้นมีประสิทธิภาพสูงพอที่จะนำไปสอนได้ ทำให้นักเรียนสามารถเรียนรู้เพิ่มขึ้น และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนโดยใช้หนังสือการ์ตูนกับการสอนแบบบรรยายแตกต่างกัน

ประเสริฐ มาสุปรีดี (2522 : 30-32) ศึกษาเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 โดยใช้การสอนด้วยหนังสือการ์ตูนกับการสอนตามปกติ ได้ระบุไว้ในวัตถุประสงค์ว่า เพื่อศึกษาเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในเรื่องการรักษาความสะอาดและความสวยงามของธรรมชาติ โดยใช้วิธีการสอนด้วยหนังสือการ์ตูนกับการสอนตามปกติ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ก็คือนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 สังกัดกรมสามัญศึกษาส่วนกลาง จำนวน 60 คน กลุ่มทดลองนั้นผู้วิจัยใช้หนังสือการ์ตูนในขณะที่กลุ่มควบคุมนั้นผู้วิจัยใช้รูปภาพโปสเตอร์และของจริง ผลวิจัยปรากฏว่านักเรียนในกลุ่มทดลอง มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงกว่ากลุ่มควบคุมที่เรียนด้วยวิธีสอนตามปกติ

สมิคร ผลจำรูญ (2522 : 24) ได้ทำการวิจัยเรื่อง รูปแบบของภาพการ์ตูนที่ส่งผลต่อการเรียนรู้ของนักเรียนระดับประถมศึกษา ได้กล่าวถึงรูปแบบของการ์ตูนโดยแบ่งตามสไตล์ (Style) การวาดได้ดังนี้

1) แบบเขียนของจริง (Realistic Type) เป็นการเขียนภาพให้มีลักษณะใกล้เคียงความจริงในธรรมชาติ ทั้งในเรื่องสัดส่วน รูปร่างลักษณะท่าทางและสภาพแวดล้อม ภาพแบบนี้มีลักษณะใกล้เคียงกับความจริงมาก แต่ไม่ถึงกับเป็นภาพวาดเหมือนจริง

2) แบบล้อของจริง (Cartoon Type) เป็นภาพที่เขียนบิดเบือนไปจากความจริง มักเน้นเฉพาะลักษณะเด่น ๆ หรือที่สำคัญ ๆ มีจุดมุ่งหมายเพื่อจะให้เป็นการล้อเลียนและให้เกิดอารมณ์ขบขันแก่ผู้ดู

จากการศึกษาเกี่ยวกับแบบใช้เกมกิจกรรมเรียงภาพการ์ตูนประกอบเรื่องนั้น ประทับคล้ายนึก กล่าวไว้ว่า หากครูจะตัดแปลงบทเรียนธรรมดาที่มีอยู่เป็นหนังสือการ์ตูนเรื่องแล้ว จะสามารถใช้หนังสือการ์ตูนประกอบการสอนของครูให้ดีพอ ๆ กันกับการใช้อุปกรณ์การสอนอื่น ๆ ที่หายากและราคาแพง เป็นการกระตุ้นและสร้างความเข้าใจให้กับผู้เรียนโดยการ์ตูนที่ใช้ในการเรียนการสอนจัดอยู่ในภาพประกอบ ซึ่งผู้สอนต้องเลือกใช้การ์ตูนประกอบการสอนให้เหมาะสม แต่ก่อนที่นักเรียนจะได้อ่านหนังสือบทเรียนการ์ตูน ครูควรจะกล่าวถึงสิ่งที่จะต้องให้นักเรียนได้อะไรจากการ์ตูน วิธีอ่านควรทำอย่างไรเสียก่อนเพื่อให้ได้ประโยชน์จากการใช้การ์ตูนมาประกอบบทอ่าน อันทำให้เกิดความเข้าใจในบทเรียนได้ง่ายขึ้น

วิธีสอนโดยใช้กิจกรรมแบบบทบาทสมมติ

บทบาทสมมติเป็นกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการเรียนและเรียนได้อย่างสนุกสนาน สามารถเข้าใจในสิ่งที่เรียนได้เป็นอย่างดี และเปิดโอกาสให้นักเรียนแสดงบทบาทของคนอื่นที่ไม่ใช่ของตนเอง

1. ความหมายของบทบาทสมมติ

นักการศึกษาและผู้รู้หลายท่านได้นิยามความหมายของบทบาทสมมติไว้ต่าง ๆ กัน ดังนี้
ทิสนา แจมมณี (2519 : 41) กล่าวว่า บทบาทสมมติเป็นเครื่องมือและวิธีการอย่างหนึ่งที่ใช้ในการสอน เพื่อให้ผู้เรียนได้มีความเข้าใจอย่างลึกซึ้งในเรื่องที่เรียน โดยผู้สอน

สร้างสถานการณ์สมมติและบทบาทสมมติขึ้นให้ผู้เรียนได้แสดงออกตามที่ตนคิดว่าควรจะเป็น และถือเอาการแสดงออกทั้งทางความรู้และพฤติกรรมของผู้แสดงมาเป็นหัวข้ออภิปราย ในการเรียนรู้ซึ่งสอดคล้องกับความเห็นของ บงกช ทรัพย์พันธ์ (2529, อ้างถึงใน จรุง คุณมี, 2520 : 161) ที่กล่าวว่า การแสดงบทบาทสมมติเป็นเครื่องมือและวิธีการอย่างหนึ่งที่ใช้ในการสอนเพื่อให้ผู้เรียนได้มีความเข้าใจอย่างลึกซึ้งในเรื่องที่เรียน เป็นการฝึกการแก้ปัญหาและการตัดสินใจวิธีหนึ่งเพราะในการสร้างสถานการณ์ที่สมมติขึ้นมาให้คล้ายคลึงกับสิ่งที่ป็นจริงนั้นมักมีปัญหาและความขัดแย้งต่าง ๆ ผ่าเข้ามาด้วย

สภาพ วาดเขียน (2519 : 174-176) ได้ให้คำจำกัดความไว้ว่า การสอนแบบแสดงบทบาทสมมติเป็นการสอนที่กำหนดให้ผู้เรียนได้แสดงบทบาทตามที่สมมติขึ้นเทียบเคียงกับสภาพที่เป็นจริงหรือที่มีผู้กล่าวอ้างไว้ตามลักษณะที่ผู้แสดงบทบาทเข้าใจเพื่อให้ผู้เกิดความรู้ ความเข้าใจในสิ่งที่เกิดขึ้น หลักสำคัญของการสอนแบบนี้ก็คือการแสดงที่ทำให้ผู้ดูเห็นจริงคล้อยตามบทบาทนั้นไปด้วย ก่อให้เกิดความเข้าใจเรื่องจริงได้แจ่มชัดขึ้น และถ้านำมาอภิปรายกันก็จะได้เรื่องราวและเงื่อนไขที่ถูกต้อง

สันต์ วรศิริ (ม.ป.ป. : 19) กล่าวว่า วิธีสอนแบบการแสดงบทบาทสมมติเป็นการสอนที่ให้ผู้แสดงสวมบทบาทในสถานการณ์ที่สมมติขึ้นมาเทียบเคียงกับสถานการณ์ที่เป็นจริงตามที่ผู้แสดงบทบาทเข้าใจ เพื่อให้ผู้ดูเข้าใจว่าเกิดอะไรขึ้นและมีเหตุการณ์แวดล้อมอย่างไร

2. หลักในการนำบทบาทสมมติไปใช้ในการเรียนการสอน

การนำบทบาทสมมติไปใช้ในการเรียนการสอนนั้น วิมลรัตน์ ชัยสิทธิ์ (2521 : 27-29) ได้เสนอแนะไว้ดังนี้

- 1) การแสดงบทบาทสมมติควรใช้ให้สอดคล้องกับจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้ ไม่ควรใช้เพื่อการบันเทิงเพียงอย่างเดียว
- 2) ในการแสดงบทบาทสมมติไม่ควรกำหนดเวลาแน่นอนตายตัวลงไป
- 3) เรื่องที่นำมาใช้ไม่ควรเป็นเรื่องที่ยาวเกินไป ควรเป็นเรื่องที่กระตุ้นให้ผู้เรียนอยากอภิปรายเมื่อแสดงจบแล้ว

4) การแสดงบทบาทสมมติจะได้ผลเต็มที่เมื่อนำมาใช้ติดต่อกันพอสมควร ไม่ใช่เป็นเพียงการค้นการเรียนรู้เพียงครั้งหรือสองครั้ง เพื่อแก้ความเบื่อหน่ายของผู้เรียนเท่านั้น

5) ควรใช้การแสดงบทบาทสมมติ เมื่อต้องการให้เกิดความเข้าใจอย่างลึกซึ้งและฝึกทักษะในการปฏิบัติในเรื่องความสัมพันธ์ของมนุษย์

นอกจากนี้ สุจิตรา บัวคำภา (2525 : 20) ได้กล่าวถึง การนำบทบาทสมมติมาใช้ในการเรียนการสอนว่า ส่วนใหญ่มี 2 วิธีคือ

1) การใช้บทบาทสมมติแบบเตรียมบทไว้พร้อม หมายถึง ผู้สอนได้เตรียมบทไว้ล่วงหน้า ผู้แสดงอาจแสดงตามบทบ้าง คิดบทบาทขึ้นเองบ้าง แต่ต้องตรงกับเนื้อเรื่องที่กำหนด

2) การใช้บทบาทสมมติแบบไม่มีบทเตรียมไว้ หมายถึง ผู้แสดงไม่ต้องฝึกซ้อมมาก่อน เมื่อเรียนถึงเรื่องใด ตอนใด ก็ออกมาแสดงได้ทันที โดยแสดงไปตามความรู้สึกนึกคิดของตนเอง

3. ขั้นตอนในการแสดงบทบาทสมมติ

ทิศนา แยมมณี (2519 : 44-47) กล่าวถึง ขั้นตอนในการใช้บทบาทสมมติไว้ว่า ไม่ว่าจะเป็นการใช้บทบาทสมมติแบบเตรียมบทไว้พร้อมหรือแบบไม่มีบทเตรียมไว้ มีลักษณะคล้ายคลึงกันเป็นขั้นตอนใหญ่ ๆ ดังนี้

ขั้นที่ 1 ขั้นเตรียมการ แบ่งออกเป็น 2 ตอน คือ

ก. การแจกแจงและกำหนดขอบเขตของปัญหา ครูจะต้องวิเคราะห์แยกแยะสถานการณ์ออกมาให้ได้ว่าจะอะไรคือปัญหาหรือจุดที่ต้องการ ชี้ให้ผู้เรียนเห็นและเรียนเพื่อความเข้าใจและกำหนดขอบเขตของปัญหาที่จะสอน

ข. การกำหนดสถานการณ์สมมติและบทบาทสมมติ เมื่อได้ปัญหาที่ชัดเจนแล้ว ครูจะต้องกำหนดสถานการณ์สมมติที่ง่ายและชัดเจนขึ้นพร้อมทั้งเขียนบทบาทสมมติที่จะให้ผู้เรียนแสดงบทบาทสมมติที่เขียนขึ้นนี้ควรจะสามารถช่วยให้ผู้เรียนได้ประสบปัญหาหรือข้อขัดแย้ง เพื่อฝึกฝนการแก้ปัญหาและการตัดสินใจ

ขั้นที่ 2 ขั้นแสดง แบ่งออกเป็น 7 ขั้นตอน คือ

ก. การอุ่นเครื่อง หมายถึง การนำผู้เรียนให้ไปสู่เรื่องที่จะศึกษาหรือปูพื้นให้ผู้เรียนมีความเข้าใจตรงกันในเรื่องที่จะเรียน ครูอาจจะเล่าเรื่องราวหรือสถานการณ์สมมติให้ผู้เรียนฟัง

ข. การเลือกตัวผู้แสดง อาจเป็นไปได้ในสองลักษณะคือ อาจ会选择ตัวผู้แสดงที่มีลักษณะใกล้เคียง และลักษณะตรงกันข้ามกับลักษณะของบทบาทที่มอบหมายให้ก็ได้ในกรณีแรก การแสดงจะช่วยให้กลุ่มเข้าใจปัญหาได้ดีเพราะการแสดงเป็นไปโดยไม่เคอะเขิน ในกรณีหลังการแสดงช่วยให้ผู้แสดงและผู้ชมได้เข้าใจถึงบทบาทของผู้ที่มีลักษณะแตกต่างกันออกไป ดังนั้นการเลือกตัวผู้แสดงจึงขึ้นอยู่กับจุดมุ่งหมายของการแสดงและการสอนเป็นสำคัญ

ค. การจัดฉากแสดง เป็นการ จัดฉากแบบสมมติขึ้นมาเพื่อให้การแสดงนั้นดูใกล้เคียงกับความเป็นจริง การจัดฉากอาจจะเป็นไปในลักษณะแบบง่าย ๆ โดยการเลื่อนโต๊ะตัวเดียวไปจนถึงการจัดฉากแบบหรูหรา

ง. การเตรียมผู้สังเกตการณ์ ครูควรช่วยให้ผู้เรียนหัดสังเกตและวิเคราะห์เหตุการณ์ การเตรียมผู้ชมหรือผู้สังเกตการณ์เป็นสิ่งจำเป็น ไม่เช่นนั้นการอภิปราย การวิเคราะห์หลังการแสดงนั้นจะไม่ได้ผลเท่าที่ควร

จ. การเตรียมความพร้อมก่อนการแสดง การที่ผู้เรียนจะสวมบทบาทสมมติให้เป็นไปอย่างธรรมชาติให้มากขึ้นเพียงใดนั้นขึ้นอยู่กับความพร้อมของผู้แสดง ถ้าผู้แสดงมีความสบายใจ การแสดงจะเป็นไปอย่างธรรมชาติ ดังนั้นครูจึงควรต้องช่วยจัดความตื่นเต้น ประหม่า และความวิตกกังวลของผู้แสดงได้ด้วยวิธีต่าง ๆ

ฉ. การแสดง เมื่อผู้แสดงและผู้ชมพร้อมแล้ว ผู้แสดงก็เริ่มแสดงได้ การแสดงนี้ควรให้เป็นไปโดยธรรมชาติไม่มีการขัดกลางคัน นอกจากนี้ในกรณีที่ผู้แสดงต้องการความช่วยเหลือ ครูอาจเข้าไปช่วยได้ตามโอกาส

ช. การตัดบท เมื่อผู้แสดงได้แสดงไปเป็นเวลาพอสมควรแล้ว ครูควรตัดบทหรือหยุดการแสดง ไม่ควรปล่อยให้การแสดงเป็นเยื่อไป จะทำให้เสียเวลา และผู้ชมเกิดความเบื่อหน่าย การตัดบททำได้ในกรณีดังต่อไปนี้

- 1) เมื่อการแสดงนั้นได้ข้อมูลเพียงพอที่จะนำมาวิเคราะห์และอภิปรายได้

- 2) กลุ่มพอจะเดาได้ว่า เรื่องราวจะเป็นอย่างไรถ้ามีการแสดงต่อไป
- 3) ผู้แสดงไม่สามารถแสดงต่อไปได้ เพราะเกิดความเข้าใจผิดบางประการ
- 4) การแสดงจบเรื่อง

ขั้นที่ 3 ขั้นวิเคราะห์และอภิปรายผลการแสดง

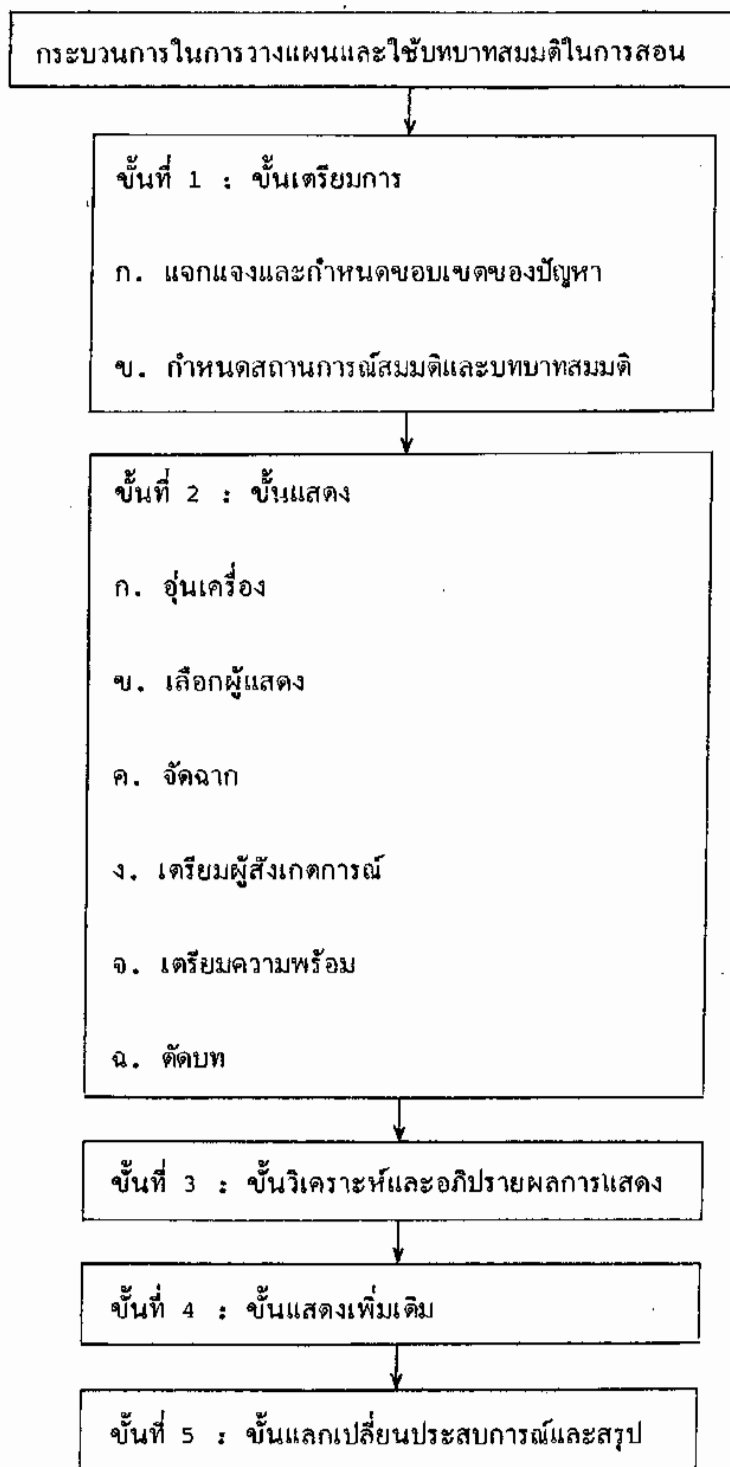
การวิเคราะห์การแสดงมักจะเป็นไปในรูปการอภิปรายร่วมกันระหว่างผู้แสดงกับผู้สังเกตการณ์ การอภิปรายจะเป็นไปในรูปใดนั้นมักจะขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ของการเรียน การอภิปรายนี้จะต้องเป็นไปอย่างตรงไปตรงมา และเน้นที่เหตุผลของการแสดงออก และพฤติกรรมที่แสดงออกมา โดยปกติการอภิปรายจะไม่มุ่งว่าใครแสดงดีหรือไม่ดีเพียงใด นอกจากวัตถุประสงค์ของการแสดงคือ การฝึกทักษะการแสดง การเรียนรู้ทั้งหลายจะอยู่ตรงขั้นนี้เป็นสำคัญ ครูจะต้องช่วยกระตุ้นผู้เรียนให้คิดและหาคำตอบ โดยอาจใช้วิธีการตั้งคำถามช่วย

ขั้นที่ 4 ขั้นแสดงเพิ่มเติม

หลังจากการวิเคราะห์และอภิปรายผลการแสดงแล้ว กลุ่มอาจจะเสนอแนะแนวความคิดใหม่ ๆ ในการแก้ปัญหา หรือตัดสินใจ หรือถ้าหากการแสดงครั้งแรกยังได้ผลไม่เป็นที่น่าพอใจ ครูอาจจะให้มีการแสดงซ้ำ หรือเพิ่มเติมก็ได้ เพื่อดูผลอีกครั้งหนึ่ง หากการแสดงใหม่ไม่จำเป็น ครูสามารถข้ามไปขั้นที่ 5 ได้เลย

ขั้นที่ 5 ขั้นแลกเปลี่ยนประสบการณ์และสรุป

หลังจากการอภิปรายเกี่ยวกับการแสดงแล้ว ครูควรกระตุ้นให้ผู้เรียนได้อภิปรายทั่ว ๆ ไป ซึ่งโดยมากจะเป็นการเล่าประสบการณ์เกี่ยวกับเรื่องที่เกี่ยวข้องให้กันและกันฟัง การแลกเปลี่ยนประสบการณ์กันนี้จะช่วยให้ผู้เรียนได้แนวคิดกว้างขวางขึ้น และส่งเสริมให้ผู้เรียนเห็นว่า สิ่งที่เรียนนั้นเกี่ยวข้องกับความเป็นจริงจะทำให้ผู้เรียนสามารถที่จะหาข้อสรุป หรือได้แนวความคิดรวบยอดที่คนสามารถเข้าใจได้อย่างดี ขั้นตอนในการใช้บทบาทสมมติอาจจะสรุปเป็นแผนภูมิแบบง่าย ๆ ได้ดังนี้คือ

ภาพประกอบ 2 กระบวนการในการวางแผนและใช้บทบาทสมมติในการสอน

จากขั้นตอนในการใช้บทบาทสมมติดังกล่าว สรุปได้ว่า การแสดงบทบาทสมมติมีขั้นตอนใหญ่ ๆ 5 ขั้นตอนคือ ขั้นเตรียมการ ขั้นแสดง ขั้นวิเคราะห์และอภิปรายผลการแสดง ขั้นแสดงเพิ่มเติม ขั้นแลกเปลี่ยนประสบการณ์และสรุปในการใช้ บทบาทสมมตินี้จะต้องกำหนดขอบเขตของปัญหา สถานการณ์สมมติ และบทบาทสมมติ ซึ่งครูจะต้องอธิบายให้ผู้แสดงเข้าใจถึงบทบาทที่ตนจะต้องแสดงว่าทำอะไรจึงจะเหมาะสม ส่วนผู้สังเกตการณ์นั้นครูต้องช่วยให้รู้จักสังเกตและวิเคราะห์เหตุการณ์เพื่อจะได้เป็นประโยชน์ในตอนอภิปรายและวิเคราะห์หลังการแสดง

4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับวิธีสอนโดยใช้กิจกรรมแบบบทบาทสมมติ

ในปี พ.ศ.2525 กาญจนา เลิศธีระวิวัฒน์ (2533, อ้างถึงใน แบล็ค, Black, 1982 : 125) ได้ทำการศึกษาเปรียบเทียบผลของการศึกษาวิชาพื้นฐานในระดับปริญญาตรี เกี่ยวกับการสอนอ่านแก่เด็กปกติและเด็กพิเศษ โดยใช้กลุ่มตัวอย่างที่เป็นนิสิตระดับปริญญาตรี 2 กลุ่ม โดยมีการฝึกการแสดงบทบาทสมมติและไม่ใช้การแสดงบทบาทสมมติกับนิสิต จำนวน 15 คน ผลการวิจัยสรุปได้ว่า นิสิตในกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม มีความสามารถในการสอนอ่านได้อย่างมีความมั่นใจในตนเอง อยู่ในระดับใกล้เคียงกันและมีวิธีการเตรียมแผนการสอนที่คล้ายคลึงกัน แต่อย่างไรก็ตามการใช้กิจกรรมการแสดงบทบาทสมตียังเป็นวิธีการที่นิสิตยอมรับว่าเป็นวิธีสอนที่มีประสิทธิภาพในการฝึกวิธีสอนการอ่านให้แก่ครูก่อนประจำการ

ดัดนีย์ (Dudney, 1983 : 30-31) ได้ทดลองสอนโดยใช้บทบาทสมมติชนิดมีปริศนา (Hidden-Information Roleplays) ในรายวิชาภาษาอังกฤษระดับเข้มข้นโดยใช้กลุ่มตัวอย่างจากนักศึกษามหาวิทยาลัยโรคลอร์ซึ่งเป็นผู้ที่สำเร็จการศึกษาในระดับปริญญาตรี โดยมีจุดมุ่งหมายที่จะให้ผู้เรียนสามารถใช้ภาษาในการสื่อสาร ในสถานการณ์ต่าง ๆ ได้อย่างถูกต้องและมีความมั่นใจ ผลการทดลองพบว่าการใช้บทบาทสมมติชนิดมีปริศนาประสบผลสำเร็จและการกระทำเช่นนี้ถือว่าเป็นแบบฝึกหัดที่มีค่ามากเพราะทุกคนได้มีส่วนร่วมในการใช้ภาษาในการสื่อสารและมีส่วนร่วมในการแสดงออก

เวนทรอบ อ้างถึงใน วิลเลียมสันและปีเตอร์ (Weintraub, 1992, quoted in Williamson and Peter, 1990 : 162) ได้ศึกษาผลของการปฏิบัติเกี่ยวกับการเล่นละคร

ของเด็กประถมปลาย ปัญหาจากจินตนาการของละครมีผลต่อการพัฒนาการด้านหลักสูตรของเนื้อเรื่อง สำหรับเด็กประถมปลาย ในการศึกษาได้วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการค้นคว้า โดยนักประพันธ์ศึกษา จากเด็กจำนวน 75 คน เด็กอายุ 7 ปี โดยเฉลี่ยค่าเบี่ยงเบนต่ำกว่าเกณฑ์การทดสอบทางภาษา ต่ำกว่าเกณฑ์ เด็กจะถูกแบ่งเป็นกลุ่มควบคุม 2 กลุ่ม จำนวน 37 คน โครงเรื่องง่าย ๆ ที่แต่ง ง่าย ๆ จะสะท้อนให้เห็นไวยากรณ์ของเรื่อง และความทรงจำเกี่ยวกับเนื้อเรื่องในสัปดาห์ที่ 1 ถึงสัปดาห์ที่ 8 ผลต่อการกำหนดเรื่องในเชิงแนะนำการกำหนดเรื่องใหม่ ๆ การแสดงบทบาทเป็น จินตนาการ และช่วยพัฒนาโครงสร้างของเรื่องเมื่ออายุมากขึ้น

สุจิตรา บัวคำภา (2525 : 51) ได้ทำการวิจัยเกี่ยวกับการสอนจริยศึกษาด้วยการ ใช้และไม่ใช้การแสดงบทบาทสมมติในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ปีการศึกษา 2525 ภาคเรียนที่ 1 ของโรงเรียนวัดน้ำใส จำนวน 34 คน และโรงเรียนวัดใหม่ จำนวน 40 คน ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนที่เรียนด้วยการแสดงบทบาทสมมติมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน จริยศึกษาและมีทัศนคติเชิง จริยธรรมดีกว่านักเรียนที่ไม่ได้แสดงบทบาทสมมติ จิราภรณ์ หุ่นตระกูล (2528 : 49-55) ได้ศึกษาผลของการใช้บทบาทสมมติที่มีต่อการพัฒนาการปรับตัวด้านสัมพันธภาพกับเพื่อนของนักเรียน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ผลการทดลองปรากฏว่า นักเรียนที่ได้รับการทดลองโดยใช้บทบาทสมมติมี การพัฒนาการปรับตัวด้านสัมพันธภาพกับเพื่อนดีกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

นอกจากนี้ สุวรรณ ตรีจันทร์ (2530 : 42-46) ได้ศึกษาผลของการใช้การแสดง บทบาทสมมติที่มีต่อแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ของนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 จำนวน 30 คน พบว่า นักเรียนกลุ่มทดลองที่ใช้การแสดงบทบาทสมมติมีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์สูงกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมี นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

จากผลงานวิจัยทั้งในประเทศและต่างประเทศดังกล่าวข้างต้นจะเห็นได้ว่า การสอน โดยใช้กิจกรรมการแสดงบทบาทสมมติเป็นวิธีที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมกลุ่ม อย่างจริงจังซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนเกิดความมั่นใจกล้าพูด กล้าแสดงออก อันจะทำให้การเรียน การสอนได้ประโยชน์อย่างเต็มที่

ในขณะที่วิธีสอนโดยใช้กิจกรรมแบบบทบาทสมตินั้นเป็นการสร้างสถานการณ์สมมติขึ้นมา ให้คล้ายคลึงกับสถานการณ์ที่เป็นจริง อันเป็นการส่งเสริมให้ผู้เรียนได้เข้าใจในบทเรียนได้อย่าง

ลึกซึ้ง และเป็นการฝึกทักษะสร้างสัมพันธ์ภาพของผู้เรียนในชั้นเรียนได้เป็นอย่างดี จะพบว่า บทบาทสมมติ นั้นจะมีขั้นตอนที่ผู้เรียนจะต้องเข้าใจในบทบาทว่าทำอะไรจึงจะเหมาะสมกับ บทเรียนนั้น และจะต้องมาสรุปแลกเปลี่ยนประสบการณ์ในชั้นเรียนอันจะทำให้วิธีการสอนตาม รูปแบบนี้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้

ส่วนการสอนแบบธรรมดานั้น ผู้สอนมักจะทำการสอนอยู่แล้ว แต่ถ้าผู้สอนได้เลือกรูปแบบการสอนที่เหมาะสม ก็จะเป็นการปูพื้นฐานเพื่อให้มีเจตคติที่ดีต่อความเข้าใจในการอ่าน ภาษาอังกฤษในระดับสูงต่อไปได้ สิ่งสำคัญคือการสร้างให้ผู้เรียนมีความคิดริเริ่ม และกล้าแสดงออก อันจะทำให้การเรียนการสอนมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ซึ่งจะนำไปสู่ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ภาษาอังกฤษให้สูงขึ้น